

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΣΚΛΕΝΤΖΑ

Ὁ Marcianus Gr. Cl. IX 17 (Colloc. 1247)¹ εἶναι ἕνας χάρτινος κώδικας τοῦ ἔτους 1493, διαστάσεων 21,3 × 15,5, ἀποτελεῖται ἀπὸ 132 φύλλα καὶ χωρίζεται σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο, φ. 1-100, περιέχει ποιητικὰ κείμενα, ἐνῶ τὸ δεύτερο πεζά:

φ.1-71 «Ἡ Κοσμογέννησις μεταβαλλομένη πρὸς ῥίμα παρὰ τοῦ κῦρ Γεωργίου Χοῦμνο»².

φ.71^v-72^v Πεζὰ κείμενα προσευχῶν σὲ ἐκκλησιαστικὸ ὕφος: α) πρωινή στὸ Χριστό. Ἄρχ.: *Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαθὴν καὶ β) βραδινὴ στὴν Παναγία. Ἄρχ.: Δέχου τοίνυν εὐμενεστάτη δέσποινα*³. (Ἡ γραφὴ «ἀνεμμένη», διαφέρει ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο χφ).

φ.73-82 Ὑμνος στὴ Μαρία Μαγδαληνή. Ἄρχ.: *Ποιὸς ἄνθρωπος ἀγγελικὸς ἐξώθη χίλιες γλῶσσες* (115 δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). [1]⁴

1. Τὸ τμήμα τοῦ νέου καταλόγου ποῦ θὰ περιέχῃ τὴν περιγραφὴ τῆς Cl. IX δὲν κυκλοφόρησε ἀκόμη Δούλεψα μὲ βάση τις φωτογραφίες τοῦ χφ (ἀπὸ τὸ φωτογραφικὸ ἀρχεῖο τοῦ Σπουδαστηρίου Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου) καὶ τῆ σχετικῆ βιβλιογραφία. Συμπληρωματικὲς πληροφορίες ἀπὸ αὐτοψία μου ἔδωσε ὁ συνάδελφος Ζαχαρίας Τσιρπανλῆς, ποῦ τὸν εὐχαριστῶ ἄλλῃ μιὰ φορὰ γιὰ τὴν προθυμία του. Μὲ τὸ χφ ἔχουν ἀσχοληθῆ ὁ John P. Cavnagnos, Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀνδρέου Σκληγγίου, Κρητ. Χρονικὰ 4 (1950) 7-20 καὶ ὁ Γ. Α. Μέγας, Περὶ τῶν χειρογράφων τοῦ ποιήματος τοῦ Κρητὸς Γ. Χοῦμνο, Κρητ. Χρονικὰ 15-16 (1961-62) 415 κέ. [Πεπραγμένα τοῦ Α' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου. Τεῦχος Δεύτερον]. Βλ. καὶ K. Krumbacher, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, Μετ. Γ. Σωτηριάδου, Τόμ. Γ', Ἀθ. 1900, σελ. 70, καὶ Μ. Μανούσακα, Ἡ κρητικὴ λογοτεχνία κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1965, σελ. 14.

2. Μὲ εἰσαγωγικὰ δίνω τοὺς τίτλους ποῦ ὑπάρχουν στὸ χφ.

3. Οἱ προσευχὲς δὲν εἶναι γνωστὲς· δὲν μνημονεύονται οὔτε στὸ ἔργο τοῦ Chr. Baur, *Initia Patrum Graecorum*, τόμοι 1-2, Βατικανὸ 1955 (*Studie Testi 180-181*) οὔτε στὸ ἔργο τῆς Enrica Follieri, *Initia Hymnorum Graecorum Ecclesiae Graecae*, τόμοι 1-5, Βατικανὸ 1960-1966 (*Studie Testi 211-215*). (Ἡ πρώτη προσευχὴ περιέχεται καὶ στὸν Vidob. Phil. Gr. 178, ἔτ. 1429/30, φ. 6^v).

4. Μὲ τὰ ἀριθμημένα κείμενα ἀσχολοῦμαι ἰδιαίτερα πιὸ κάτω. Οἱ ἀριθμοὶ ἀνταποκρίνονται στὴ σειρὰ ἐκδοσῆς τους (σελ. 117 κέ.).

- φ.82^v Προσευχή στο Χριστό. Ἀρχ.: *Χαῖρε τὸ γεννητὸν κορυμνὸν ἐκ τῆς Μαρίας παρθένου* (τρία δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). Ἀκολουθεῖ πεζὴ σημείωση ὅτι ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ 22ος (1316–1334) δίνει ἄφεση τριακοσίων ἡμερῶν σ' αὐτοὺς ποὺ προφέρουν τὴν προσευχὴ τὴν ὥρα ποὺ ὑψώνονται τὰ θεῖα δῶρα. [2]
- φ.83–83^v «Εὐχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα». Ἀρχ.: *Παράκλητε, ἑπτάχάριτον τῆς ἀληθείας Πνεῦμα* (τρία δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). [3]
- φ.83^v–84 «Αἱ ἑπτὰ θεραπεῖαι τῆς Θεοτόκου». Ἀρχ.: *Χαῖρε ἀγνή μήτηρ Θεοῦ, ἡ εὐαγγελισμένη* (ἑπτὰ δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα μὲ χαιρετισμούς). [4]
- φ.84–86 Ὕμνος στὸν ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσίζης. Ἀρχ.: *Τίμιε πάτερ θαυμαστέ, Φραγκίσκε τρισμακάριε* (εἴκοσι ἑπτὰ δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). [5]
- φ.86^v–87^v «Δέησις εἰς τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν τοῦ μακαρίου κύρ Θωμᾶ ντὲ Ἀκίνου καὶ διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας μεταγλωττισμένη¹ παρὰ τοῦ κύρ πέρ Ἀνδρέου τοῦ Σκλέτζα». Ἀρχ.: *Σὲ τὴν ἀλήθειαν προσκυνῶ μ' εὐλάβειαν, θεμένην* (δεκαπέντε δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). [6]
- φ.88–88^v Ὕμνος στὴν Παναγία. Ἀρχ.: *Χαῖρε, κορόνα τῆς κυριας, στέμμα τῆς παρθενιότης* (ἕξι δεκαπεντασύλλαβα τετράστιχα. Ἡ γραφὴ ὅπως καὶ στὰ φ. 71^v–72^v). [α]
- φ.89–92^v «Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον διὰ στίχων πολιτικῶν». Ἀρχ.: *Ἄλλ' ὦ παρθένε δέσποινα, ἄχραντε Θεοτόκε* (113 δεκαπεντασύλλαβοι ἀνομοιοκατάληκτοι στίχοι). [β]
- φ.92^v–96 «Ρίμα περὶ τοῦ θανάτου». Ἀρχ.: *Τρομάσσω τον τὸν θάνατον, ὅταν ψυχὴ χωρίση* (74 δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). [γ]
- φ.96–96^v Πεζὴ εὐχὴ ποὺ καθιερώνει ὁ πάπας Σίξτος ὁ τέταρτος (1471–1484) γιὰ ἄφεση ἁμαρτιῶν ἑνδεκα χιλιάδες χρόνια. Ἀρχ.: *Χαῖρε ἀγιωτάτη Μαρία*.
- φ.97–100 «Αἶνοι πρὸς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν πεπονημένοι παρὰ τοῦ πέρ Ἀνδρέου Σκλέτζα». Ἀρχ.: *Ὁ Κύριος πάντως μετὰ σοῦ, χαῖρε, χαριτωμένη* (τριάντα ἕξι δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα). [7]
- φ.101–104^v «Περὶ τῶν μνημοσύνων».
- φ.105–106^v Διήγησις. Ἀρχ.: *Ἦν τις ἄνθρωπος ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ρωμανίας*.

1. Χφ μεταγλωττισμένον.

φ.107^v-132^v: «Τοῦ εὐλαβοῦς πατρὸς ἡμῶν Ν. τοῦ Μπέρτου εἰς τὴν πρῶτην Κυριακὴν τῶν νηστειῶν». (Ἡ γραφὴ τῶν φ. 101-132^v ὅπως καὶ στὰ φ. 71^v-72^v, 88-88^v).

Τὸ χειρόγραφο ἔχει ἀρίθμηση φύλλων ἀραβικῆ· τὰ ἑννέα πρῶτα τετράδια (φ. 1-72) ποὺ περιέχουν τὸ ποίημα τοῦ Χούμνου ἀριθμοῦνται μὲ ἑλληνικοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ πρῶτο χέρι α' - θ'. Τὸ 10^ο τετράδιο ἔχει πάλι ἀπὸ πρῶτο χέρι τὸν ἀρ. α', ἂν ἀκολουθοῦν δύο δισσά: 11^ο (φ. 81-84) ποὺ ἔχει τὸν ἀρ. β', καὶ 12^ο (φ. 85-88), ἓνα ἀκόμη τετράδιο (13^ο, φ. 89-96) καὶ ἓνα δισσὸ 14^ο, (φ. 97-100). Τὰ πρῶτα ἑννέα τετράδια ἔχουν 20 στίχους σὲ κάθε σελίδα, τὸ δέκατο τετράδιο καὶ τὰ δύο δισσά (φ. 73-88) ἔχουν 19 στίχους, ἀπὸ τὸ 13^ο τετράδιο τὰ φύλλα 89-92 ἔχουν 21 καὶ τὰ φύλλα 92^v-96 22 στίχους· τὸ τελευταῖο (14^ο) δισσὸ (φ. 97-100) ἔχει 19 στίχους. (Σταματῶ ἐδῶ τὴν παλαιογραφικὴ περιγραφὴ τοῦ χειρογράφου, γιατί θ' ἀσχοληθῶ μὲ τὸ πρῶτο μέρος του, ποὺ περιέχει τὰ ποιητικὰ κείμενα).

Μὲ βάση τὴ σύνθεση αὐτῆ τῶν τετραδίων καὶ τῶν δισσῶν διαπιστώνουμε πὼς τὸ χφ ἀποτελεῖται ἀπὸ μεμονωμένες ἐνότητες ποὺ συσταχώθηκαν. Ἔτσι βλέπουμε ὅτι 1) Τὰ ἑννέα πρῶτα τετράδια ποὺ περιέχουν τὸ ποίημα τοῦ Χούμνου ἔχουν ἐνιαία ἀρίθμηση, ἴδιο ἀριθμὸ στίχων, καὶ στὸ τέλος τοῦ ποιήματος (φ. 71) μὲ ἐρυθρογραφία ἀναγράφεται ἡ ἔνδειξη: *Τέλος*. Οἱ τελευταῖες τρεῖς σελίδες τοῦ ἑνατου τετραδίου ποὺ ἔμεναν ἀκάλυπτες συμπληρώθηκαν μὲ τὶς πεζὲς προσευχὲς (71^v-72^v). 2) Τὸ δέκατο τετράδιο (φ. 73-80) συμπληρώθηκε μὲ τὸ ἐπόμενο (11^ο δισσὸ φ. 81-84), καὶ τὰ δύο ἔχουν συνεχόμενη ἀρίθμηση α' - β', τὸν ἴδιο ἀριθμὸ στίχων καὶ περιέχουν τὸν ὕμνο στὴ Μαγδαληνὴ. Στὸ τέλος τοῦ ὕμνου (φ. 82) ὑπάρχει ἐρυθρογραφημένη ἡ χρονολογία *Εἰς αὐτὴν ἐν μηνὶ Μαΐω ἡ ἐτελειώθη ἀμήν*. Στὸ φ. 82^v προστίθεται ἡ προσευχὴ ποὺ καθιερώνει ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ 22ος, καὶ μὲ ἐρυθρογραφία ἡ ἔνδειξη: *Τέλος*. Στὸ φ. 83 ἀρχίζει μιὰ σειρὰ μικρότερων ποιημάτων, ποὺ γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσή τους χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπόμενο (12^ο) δισσὸ (φ. 85-88), μὲ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ στίχων. Στὸ φ. 87^v μὲ ἐρυθρὴ μεγάλη μονοκονδυλιὰ σημειώνεται τὸ *Τέλος*. Οἱ δύο κενὲς σελίδες (88-88^v) καλύπτονται μὲ τὸν ὕμνο στὴν Παναγία (διαφορὰ στὴ γραφὴ, 20 στίχοι). Τὸ τετράδιο καὶ τὰ δύο δισσά ἀποτελοῦν μιὰ δευτέρη ἐνότητα (10-12). 3) Τὸ νέο τετράδιο κοσμεῖται χαρακτηριστικὰ μὲ ἓνα ἀνθέμιο στὸ πρῶτο καὶ στὸ τελευταῖο φύλλο του (89 καὶ 96). Χωρίζεται ὅμως σὲ δύο τμήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτο (89-92^r) εἶναι γραμμμένο μὲ ἀραιὴ γραφὴ σὲ 21 στίχους καὶ τὸ δεύτερο (92^v-96) μὲ πῦρ πυκνὴ σὲ 22 στίχους. Τὸ κάθε τμήμα περιέχει ἓνα ἔργο. 4) Τὸ

τελευταίο δισσοῦ εἶναι ἄλλη μιὰ ἐνότητα ἀνεξάρτητη, ποῦ περιέχει ἕνα ποίημα, καὶ τελειώνει μὲ τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα:

*Παντάνασσα πανόμνητε, παρθένε Θεοτόκε,
θυμιατήριον χρυσοῦν, μάννα καὶ θεῖε πόκε,
τὴν ἔχουσαν τὸν ἔπαινον τῶν λόγων σου τῶν θείων
καθάρισε καὶ λύτρωσε ἐκ τῶν αὐτῆς κρυφίων.
Μανοῦσος ἐν ὀπῶγραφε καὶ κερα - Λένη ὀπῶχει·
τῆς βασιλείας σου, Χριστέ, κάμε τὴν νὰ μετέχη.*

Ἡ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς τέσσερις ἐνότητες τοῦ χφ ἀρχίζει μὲ χαρακτηριστικὴ ἐπίτιτλη διακόσμηση. Ὅλο τὸ χφ εἶναι γραμμένο μὲ τὸ ἴδιο χέρι σὲ ἐπιμελημένη στρογγυλὴ γραφὴ μὲ μικρὲς παραλλαγὰς στὶς διαφορὲς ἐνότητες. Τὸ ἴδιο χέρι ἔχει γράψει καὶ τὰ φύλλα 71^v-72^v, 88-88^v, καὶ ὅλο τὸ δεύτερο μέρος τοῦ χειρογράφου (φ. 101-132). Ἡ γραφὴ ἐδῶ διαφέρει σημαντικὰ, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἡ τυπικὴ ἐπιμελημένη γραφὴ, ἀλλὰ «ἀνεμιμένη», βιαστικὴ καὶ πρόχειρη, ἡ καθημερινὴ γραφὴ τοῦ ἀντιγραφέα.¹

Ὁλόκληρο λοιπὸν τὸ πρῶτο μέρος (φ. 1-100) μὲ τὶς τέσσερις ἐνότητές του εἶναι μιὰ ἀνθολογία ποιητικῶν κειμένων κατὰ παραγγελία τῆς «κερα - Λένης» ἀπὸ τὸν βιβλιογράφο Μανοῦσο στὰ 1493. Οἱ ἐνότητες αὐτές, γραμμένες χωριστὰ, συσταχώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὸ δεύτερο μέρος (φ. 101-132^v) ποῦ περιέχει τὰ πεζὰ κείμενα. Ἄν καὶ τὸ τελευταῖο αὐτὸ μέρος ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς παραγγελίας δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ διαπιστωθῇ. Ὅτι ὅμως ἡ ἀνθολογία εἶναι γραμμένη εἰδικὰ γιὰ τὴν κτητόρισα εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὶς ἐπεμβάσεις ποῦ ἔχουν γίνεϊ στὰ κείμενα, ὅπου, στὶς διαφορὲς προσευχές, τὸ γένος τοῦ προσώπου ποῦ δέεται εἶναι διορθωμένο σὲ θηλυκό. Ἐτσι βρίσκουμε τοὺς τύπους: 3,11 κλητή, 6,24 τὴν ἀμαυτωλὴν, β,47 τὴν δούλην σου τὴν ταπεινήν, β,59 ἡ τάλας, β,63 ἡ ἄθλιος, β,65 ἡ τάλας, β,68 τῆ ἄθλια, β,80 ἡ τάλας, β,83 ἡ βέβηλος, β,87 ἡ παντλήμων, β,93 δούλην, γ,45 τρυφερή. Σχετικὰ μὲ τὴν κτητόρισα δὲν ζέρομε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ ὅτι ἔζησε στὴν Κρήτη² καὶ πρέσβευε τὸ καθολικὸ δόγμα, καθὼς καὶ ὁ βιβλιογράφος.³ (Βλ. σχετικὰ τὰ περὶ καθαρτηρίου β,54, τὴ μετάφραση

1. Γιὰ τὰ πεζὰ τοῦ δευτέρου μέρους ὁ Γ. Α. Μ έ γ α ς, Περὶ τῶν χειρογράφων τοῦ Κρητὸς κλπ. ἔ.ἀ., δέχεται ὅτι γράφτηκαν μὲ δεύτερο χέρι, ἐνῶ γιὰ τὰ φύλλα 71^v-72^v καὶ 88-88^v δέχεται πρῶτο χέρι. Ἀπὸ τὶς φωτογραφίες πιστοποιήσα ὅτι καὶ στὶς δύο περιπτώσεις πρόκειται γιὰ τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς γραφὴ, ποῦ ἀνήκει στὸν βιβλιογράφο τοῦ χφ.

2. Βλ. πρὸ κάτω, σελ. 112, σχετικὰ μὲ τὸν τόπο γραφῆς τοῦ χφ.

3. Δὲν νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ διαπίστωση μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ συμπέρασμα τοῦ Krumbacher, ἔ.ἀ., ὅτι καὶ ὁ Χουῦμος ἦταν καθολικός.

τοῦ ἔργου τοῦ ἁγ. Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη, τὸ ποίημα γιὰ τὸν ἅγιο Φραγκίσκο καὶ τῆ μνεῖα τῶν παπῶν καὶ τῶν ἀφέσεων).

Ὁ Μανουῖσος, παρ' ὅλες τὶς μέτριες γραμματικές του γνώσεις, δὲν εἶναι ἀπλὸς ἐπαγγελματίας ἀντιγραφῆς, κι' αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὶς σημειώσεις πού βάζει στὰ περιθώρια τοῦ κειμένου τοῦ Χρύμνου: *ὠραῖον, θαυμαστὸν κλπ.*¹ Ἔχουμε μάλιστα κάθε λόγο νὰ πιστεύουμε ὅτι ὁ ἴδιος ἔκανε τὶς ἐπεμβάσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε πιὸ πάνω, στὰ κείμενα τῆς ἀνθολογίας του, ἴσως ὁ ἴδιος νὰ ἔκανε καὶ τὴν ἐπιλογή τους καὶ νὰ συνέθεσε τοὺς στίχους τοῦ βιβλιογραφικοῦ σημειώματος. Εἶναι ὅμως ἄγνωστος στὸν Κατάλογο τῶν βιβλιογράφων τῶν Vogel-Gardthausen (*Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance*, Λιψία 1909), ὅπου μόνον ἓνας Μανουῖσος τοῦ 16^{ου} αἰ. περιέχεται, πού ἔγραψε ὀρισμένα φύλλα (1–20) τοῦ Vat. Gr. 1400, ἀλλά, ὅπως διαπίστωση ἀπὸ φωτογραφίες, δὲν εἶναι ὁ ἴδιος μετὰ τὸν βιβλιογράφο τοῦ Μαρκιανοῦ κώδικα. Ὡστόσο ὁ ἔμπειρος βιβλιογράφος μας δὲν μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε ἄλλη παραγωγή· νὰ χάθηκαν ἄραγε ὅλα τὰ χειρόγραφα του ἢ νὰ ἀπαλείφθηκε ἡ ὑπογραφή του; Ἀπὸ τὸ βιβλιογραφικὸ του σημείωμα φαίνεται νὰ ἔχη ἀρκετὴ συναισθησιμὴ τῆς ἀξίας του ὥστε νὰ μὴν ἔχη ἀφήσει χωρὶς ὑπογραφή τὰ χειρόγραφα του. Ἡ σκέψη ὅτι ἴσως ἀργότερα ἔγινε μοναχὸς καὶ συνέχισε νὰ γράφει μὲν νέο ὄνομα ἔστρεψε τὴν ἔρευνά μου σὲ νέα κατεύθυνση. Ἀλλὰ ἐδῶ τὰ πράγματα εἶναι πιὸ δύσκολα. Ἄν ἡ ἀλλαγὴ ἔγινε σύμφωνα μετὰ τὴ συνήθεια τὸ καινούριον ὄνομα νὰ ἀρχίζῃ μετὰ τὸ ἀρχικὸ γράμμα τοῦ παλιοῦ, τότε θὰ μπορούσε νὰ ὀνομάστηκε Μᾶρκος ἢ Μανουήλ ἢ Μιχαήλ κλπ. Ἄν ὄχι, δὲν ὑπάρχει κανένας τρόπος νὰ ἐρευνηθῇ. Ἀπὸ τὸν Κατάλογο τῶν Vogel – Gardthausen ἐπισήμανα δύο βιβλιογράφους τοῦ 16^{ου} αἰ. μετὰ τὸ ὄνομα Μανουήλ, πού ἔγραψαν τὰ χφφ Μετοχίου Παναγ. Τάφου 579 καὶ 789 (εὐχολόγια). Ἀπὸ φωτογραφίες ὅμως πιστοποίησα πὼς οὔτε μεταξύ τους οὔτε μετὰ τὸν Μανουῖσο μποροῦν νὰ συσχετισθοῦν οἱ δύο γραφεῖς².

Πρὸς μιὰ ἄλλη κατεύθυνση μπορεῖ νὰ στραφῇ ἡ ἔρευνα, σχετικὰ μετὰ τὴ μελέτη τοῦ γραφικοῦ χαρακτήρα. Ἡ γραφή τοῦ Μανουῖσου ἔχει

1. Γ. Α. Μέγας, σελ. 417.

2. Φυσικὰ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐλέγξω ὅλους τοὺς βιβλιογράφους γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ κάποια ὑπόψια, οὔτε μπορούσα νὰ ἔχω γιὰ ὅλους δείγματα γραφῆς. Τὰ χφφ Μετ. Παν. Τάφου ἔχουν διαφορετικὸ ἀριθμὸ στὸν κατάλογο τῶν V.-G. Ὁ ἀρ. πού δίνω προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἱεροσολυμητικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμεῦς. Σχετικὰ μετὰ τὸ χφ ἀρ. 579 (V.-G., σελ. 284) νομίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει βιβλιογράφος Μανουήλ· πρόκειται μᾶλλον γιὰ συμφορμὸ τοῦ ὀνόματος ἀπὸ τὸ κτητορικὸν σημείωμα: *Λασκαρίνα Μανώλη Ἀργυροπολίηνα Δημητρία στὸ Κοινοστάλι*. Ὁ Κεραμεῦς (ἔ.ἀ.) δὲν ἀναφέρει ὄνομα βιβλιογράφου.

πολλές ομοιότητες με τη γραφή του γνωστού κρητικού βιβλιογράφου Ίωάννου Πλουσιαδηνού, ο οποίος γράφει κατά την παράδοση του βυζαντινού εργαστηρίου της μονής των Ὁδηγῶν της Κωνσταντινουπόλεως¹. Ἀλλά τοῦ ἴδιου τύπου εἶναι καὶ ἡ γραφή τοῦ Μανουήλ τοῦ χφ Μετ. Παν. Τάφου 789, τοῦ ἔτους 1522. Δὲν ξέρω ὅμως ἂν μόνο με αὐτὸν τὸν κοινὸ τύπο ὡς βάση μπορεῖ νὰ ξεκινήσῃ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ταύτιση τῶν Μανουήλ καὶ Μανούσου. Ἡ ἀρκετὰ μεγάλη χρονικὴ ἀπόσταση ἀνάμεσά τους (1493-1522) θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογήσῃ τὶς σημαντικὲς διαφορὲς στὸ γραφικὸ χαρακτήρα².

Τὸ χφ ἔχει γραφτῆ σὲ βενετοκρατούμενη περιοχὴ, μᾶλλον στὴν Κρήτη. Τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου, τὰ περισσότερα κείμενα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα τὸ μεγαλύτερο, τοῦ Χούμνου³, καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Σκλέντζα (βλ. πῶ κάτω) εἶναι κρητικά. Ὅλα τὰ ποιήματα τῆς ἀνθολογίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεγάλο, τοῦ Χούμνου, ποὺ δὲν ἔχουν ἰδιαίτερο ποιητικὸ ἐνδιαφέρον, εἶναι ἀξιόλογα ἀπὸ γλωσσικὴ ἄποψη. Σχεδὸν ὅλα εἶναι ἀπομονωμένα στὸ χφ αὐτὸ μόνο, χωρὶς παλαιότερη παράδοση ἢ πρότυπα, καὶ χωρὶς διάδοση. Κι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ συμβαίη γιὰτί ἴσως ἦταν «ἀνέκδοτα» τὸν καιρὸ ποὺ μπῆκαν στὴν ἀνθολογία, κι' ἔμειναν ἀπομονωμένα τουλάχιστον ὅσον καιρὸ βρῖσκονταν στὴ βιβλιοθήκη τῆς κυρα - Λένης⁴.

Τὸ πρῶτο ποίημα τῆς ἀνθολογίας, ἡ «Κοσμογέννησις» τοῦ Γεωργίου Χούμνου εἶναι ἔργο τοῦ 15^{ου} αἰῶνα, μετὰ τὸ ὁποῖο ἀσχολεῖται ὁ καθηγητῆς Γ. Μέγας⁵. Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα, τὰ τρία (ἀρ. 1, 6, 7) τὰ ἐξέδωσε

1. Βλ. σχετικὰ Μ. Μανουσσάκας, Recherches sur la vie de Jean Plousiadénos (Joseph de Methone) (1429?-1500), REB 17 (1959) 28-51. Γιὰ τὴ Σχολὴ τῶν Ὁδηγῶν βλ. L. Politis, Eine Schreiberschule im Kloster τῶν Ὁδηγῶν, BZ 51 (1958) 17-36, 261-287, καὶ εἰδικότερα 278 κέ.

2. Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη ὅτι ὁ «ἀμαρτωλὸς Μανουήλ» εἶναι Κρητικὸς ἀπὸ τὸν Χάνδακα καὶ γράφει τὸ βιβλίον-εὐχολόγιον «πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν πολλῶν εὐεργεσιῶν» κλπ. τοῦ «τιμιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου καὶ μουσικωτάτου ἀρίστου πάνου παπᾶ κύρ Ἀνδρέου καὶ δευτερεύων τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἁγίας ἐκκλησίας» (φ. 345^v).

3. Εἰδικὰ γιὰ τὸ κείμενό του στὸ χφ αὐτὸ βλ. στὸν Γ. Α. Μέγας, σελ. 414 καὶ 417 γλωσσικὲς παρατηρήσεις· ἀρκετοὶ κρητικοὶ τύποι ἔχουν ἀντικατασταθῆ μετὰ λόγιους, ὅχι ὅμως ὅλοι. Ὁ Μέγας πιστεύει (σελ. 417) ὅτι ὁ Μανούσος «κατὰ τὴν τάσιν τῶν χρόνων του» ἐπιχειρεῖ νὰ «βελτιώσῃ» τὸ κείμενο ποὺ ἀντέγραψε. Γιὰτί ὅμως καὶ νὰ μὴν τὸ ἀντέγραψε ἤδη «βελτιωμένο»;

4. Ὅτι δὲν συντέθησαν κατὰ παραγγελίαν τῆς εἶναι βέβαιο. Βλ. πῶ πάνω τὶς ἐπιμβάσεις στὸ κείμενο γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ γένους τῶν ἐπιθέτων.

5. Τὸ κείμενο ἔχει ἐκδοθῆ σὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν P. H. Marshall, Old Testament Legends from a greek poem on Genesis and Exodus by Georgios Chumnos, Καϊμπριτζ 1925 (κατὰ τὸν κώδ. Addit. 40724 τοῦ Λονδίνου).

στά 1950 ὁ John P. Cavarnos¹· μὲ τὰ ἄλλα ὑποσχέθηκε ν' ἀσχοληθῆ ἀργότερα. Πέρασαν κιόλας δεκαῆξι χρόνια ἀπὸ τότε, καὶ τὰ ποιήματα τοῦ χφ δὲν εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκδόθηκαν ἀντιμετώπισαν αὐστηρὴ κριτικὴ². Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσκοπο νὰ γίνῃ μιὰ καινούρια παρουσίασή τους.

Τὰ τρία ποιήματα τῆς ἔκδ. Καβαρνοῦ ἀναφέρουν στὸν τίτλο ἢ στὸ τέλος τους τὸ ὄνομα τοῦ ποιητῆ τους. Τὸ πρῶτο, ὁ ὕμνος στὴ Μαγδαληνή, τὸ δίνει στὸ τελευταῖο δίστιχο: *Τὸν δοῦλον σου τὸν πῆρ Ἀνδρά, κερὰ μεγαλοτάτη, / σκέπε καὶ περιφύλαττε, στήν χάριν σου τὸν κρατεῖ,* τὸ δεύτερο, ἡ «δέησις εἰς τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν κλπ.» τὸ δίνει στὸν τίτλο: «...μεταγλωττισμένη παρὰ τοῦ κῆρ πῆρ Ἀνδρέα τοῦ Σκλέτζα», καὶ τὸ τρίτο ἐπίσης στὸν τίτλο: «*Αἶνοι πρὸς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν πεπονημένοι παρὰ τοῦ πῆρ Ἀνδρέου Σκλέτζα*» καὶ στὸ τελευταῖο δίστιχο: «*Ἀνδρέου Σκλεγγίου μνήσθητι, ἄχραντε, πρεσβυτέρου, / ἀξία μῆτηρ τοῦ Χριστοῦ Κυρίου ἡμετέρου*». Ὁ ποιητὴς εἶναι ὁ Ἀνδρέας Σκλέντζας, κρητικὸς ἱερέας τοῦ 15^{ου} αἰ. καθολικὸς³. Τὰ ἄλλα ἑπτὰ ποιήματα εἶναι ἀνώνυμα, ἀλλὰ ἡ ἐξέτασή τους σὲ σχέση μὲ τὰ ἔργα τοῦ Σκλέντζα μᾶς βοηθεῖ νὰ τοῦ ἀποδώσουμε μερικὰ ἀπὸ αὐτά. Ὁ ὕμνος στὸν ἅγιο Φραγκίσκο (ἀρ. 5, φ. 84–86) θυμίζει ἔντονα τὴν «τεχνοτροπία» τοῦ Σκλέντζα. Ἐχει τὸ ἴδιον διηγηματικὸ ὕφος μὲ τὸν ὕμνο στὴ Μαγδαληνή, ὅπου ἀνάμεσα σὲ μακαρισμοὺς καὶ προσευχὰς δίνονται μὲ ἀρκετὲς λεπτομέρειες καὶ βιογραφικὰ στοιχεῖα. Καὶ τὰ δύο τελειώνουν μὲ εὐχὰς τοῦ ποιητῆ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου μάλιστα, ἔτσι ποὺ εἶναι πιὸ συνοπτικὸ καὶ συγκινημένο ἀπὸ τίς προσωπικὲς ἀναμνήσεις τοῦ ποιητῆ, σχετικὲς μὲ θαύματα τοῦ ἁγίου, εἶναι καλύτερο. Ἀκόμη καὶ τὸ γλωσσικὸ ὕλικό βοηθεῖ στὴ συσχέτιση τῶν δύο ποιημάτων. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο μικρὲς προσευχὰς «*Εὐχὴ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα*» καὶ «*Αἱ ἑπτὰ θεραπείαι τῆς Θεοτόκου*» (ἀρ. 3–4, φ. 83–84) εἶναι στενὰ συνδεδεμένες μὲ τὸν ὕμνο στὸν ἅγιο Φραγκίσκο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ ὕλικό, καὶ ἄλλα στοιχεῖα βοηθοῦν στὴ συσχέτιση τῶν τριῶν αὐτῶν ποιημάτων. Τὰ δύο πρῶτα χωρίζονται ἀπὸ μιὰ ἀπλὰ διακοσμημένη γραμμὴ, ἐνῶ τὸ τρίτο ἀρχίζει στὸ φ. 84 χωρὶς καμιά ἄλλη διάκριση ἀπὸ τὸ προηγούμενο, παρὰ ἓνα κόκκινο διακοσμητικὸ ἀρχικὸ Τ. Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ ἀντιγραφὴς στὴν ἐπιλογή τῶν κειμένων βρῆκε τὰ τρία ποιήματα μαζὶ γραμμένα καὶ τὰ ἔβαλε μὲ

1. Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀνδρέου Σκλεγγίου, ἔ.ἀ.

2. Λ. Πολίτη, Ἑλληνικά 13 (1954) 422–423.

3. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σκλέντζα δὲν εἶναι γνωστά. Σχετικὰ μὲ τὴν οἰκογένεια τῶν Σκλεγγίων βλ. στὸν Καβαρνό, ἔ.ἀ. σελ. 7–8. (Προσοχὴ στὶς παραπομπὲς στὸν Legrand, Bibliogr. Hellén. 15–16 αἰ., τόμ. 1 [1885]. Ἡ σελ. 61 εἶναι ἡ LXI τῆς Εἰσαγωγῆς, ὅπου ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου Σκλεγγίου).

τὸν ἴδιο τρόπο στὴν ἀνθολογία του. Ἔτσι μποροῦμε, μαζί με τὸν ὕμνο στὸν ἅγιο Φραγκίσκο, ν' ἀποδώσουμε καὶ τὶς δύο μικρὲς αὐτὲς προσευχὲς τὸν ἴδιο ποιητὴ. Στὸ φ. 82 ὅμως, ἀμέσως πρὶν ἀπὸ τὴν «εὐχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα», ὑπάρχουν ἄλλοι ἔξι στίχοι, μεταφρασμένοι ἀσφαλῶς ἀπὸ τὰ λατινικά, ἄτιτλοι· εἶναι ἡ προσευχὴ στὸ Χριστό, ποὺ καθιερώνει ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ 22ος. Ἡ θέση τῆς ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ἔργα ποὺ ἤδη ἀποδόθηκαν στὸν Σκλέντζα καὶ ἡ συγγένεια μαζί τους ἀπὸ ἀποψη γλώσσας καὶ τεχνικῆς ἐπιτρέπει καὶ αὐτῆς τὴν ἀπόδοση στὸν ἴδιο ποιητὴ.

Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα τρία ποιήματα τῆς ἀνθολογίας, ὁ ὕμνος στὴν Παναγία (ἀρ. α), ποὺ εἶναι γραμμένος ἴσως ὑστερώτερα, μετὰ τὸ ἴδιο χέρι (φ. 88-88^v), ἔχει πολλὰ κρητικὰ στοιχεῖα κι' ἓναν αὐθόρμητο, πρὸ λαϊκὸν χαρακτήρα, γι' αὐτὸ καὶ οἱ στίχοι του εἶναι πρὸ θερμοί, κυρίως στὴν ἀρχή. Ὅλα αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐμποδίζουν τὴ συσχέτισή του μετὰ τὰ ἄλλα ποιήματα τοῦ Σκλέντζα.

Καὶ τὸ ποίημα τῶν φ. 89-92^v (ἀρ. β), ποὺ περιέχει τὴν προσευχὴ στὴ Θεοτόκο, εἶναι λογίωτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ὅπωςδήποτε ὄχι κρητικὸ, ἐπομένως ὄχι τοῦ Σκλέντζα. Εἶναι τὸ μόνον ἀνομοιοκατάληκτο τῆς συλλογῆς (113 στίχοι), δὲν ἀκολουθεῖ τὴν καθολικὴ παράδοση καὶ συνδέεται ἄμεσα μετὰ ἄλλα στιχογραφήματα τοῦ ἴδιου τύπου, ποὺ ἀκολουθοῦν ὅλα ἓνα παλιότερο ἄγνωστο πρότυπο. Τὰ στιχογραφήματα αὐτὰ εἶναι παραλλαγὲς στὸ ἴδιο θέμα, πολὺ προσφιλὲς στοὺς λόγιους ἢ ἡμιλόγιους τῆς ἐποχῆς. Τὸ παλιότερο ἀπὸ αὐτὰ περιέχεται στὸν κώδ. Ambros. H. 104 Sup., ἔτ. 1434, φ. 163^v (23 στίχοι), καὶ ἀποδίδεται στὸ βιβλιογράφου τοῦ κώδικα Ἀθανάσιου Ἐξεδάκτυλο¹. Τὸ δεύτερο (ἀκέφαλο, 150 στίχοι) βρίσκεται στὸν κώδικα 2938 τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης στὴν Ἀθήνα (ποὺ ἔχει χρονολογία 1643, ἀλλὰ τὰ πρῶτα 14 φύλλα, στὰ ὁποῖα περιέχεται καὶ τὸ ποίημα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, χρονολογοῦνται στὸν 15^ο ἢ στὸν 16^ο αἰῶνα). Τρίτο, νεώτερο ποίημα (1220 ἡμιστίχια), εἶναι αὐτὸ ποὺ δημοσίεψε στὰ 1659 ὁ Ἀκάκιος Διακρούσης στὸ ἔργο του «Βιβλίον ὠραιότατον κλπ.»². Τὰ τρία αὐτὰ στιχογραφήματα καὶ τὸ ποίημα τοῦ Μαρκιανοῦ ἔχουν σχεδὸν πανομοιότυπους πάμπολλους στίχους, ὄχι πάντα τοὺς ἴδιους, οὔτε πάντα ἀνάμεσα καὶ στὰ τέσσερα.

Τὸ ποίημα τοῦ Μαρκιανοῦ, ποὺ δὲν εἶναι τὸ ἀρχαιότερο στὴ χρονολογημένη παράδοση, σώζεται καὶ στὸν Βατικανὸ 1190, ἔτ. 1542,

1. Βλ. Σπ. Λάμπρου, Ἀθανάσιος Ἐξεδάκτυλος ὁ ἐκ Μεθώνης βιβλιογράφος, Ν. Ἑλληνομν. 13 (1916) 318-320.

2. Βλ. σχετικὰ Ε. Δ. Κακουλίδη, Τὸ «Βιβλίον ὠραιότατον» καὶ ὁ συγγραφέας του, Ὁ Ἑρανιστῆς 2 (1964) 26-29.

φ. 1147 κέ., ἀνάμεσα σὲ ἀγιολογικά κείμενα καὶ σὲ ἔργα τοῦ Ἐφραίμ τοῦ Σύρου¹. Ἀπὸ τὸ χειρόγραφο αὐτὸ ἐξέδωσε τὸ ποίημα ὁ F. Assemanus, S. Ephraem Syri, Opera Omnia, τόμοι 1-6, Ρώμη 1732-1746, τόμ. 3, σελ. 545², ὡς ἔργο τοῦ Ἐφραίμ, μὲ τὸν τίτλο *Εὐχή τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*. Ἡ ἔκδοση δίνει τὸ κείμενο σὲ μορφή πεζῆ μὲ λατινικὴ μετάφραση. Κατὰ τοὺς εἰδικούς ὑπάρχει πρόβλημα γνησιότητας ἢ πιστότητας στὶς ἑλληνικὲς μεταφράσεις ἔργων τοῦ Ἐφραίμ· ἡ ἔκδοση Assemani ἔγινε χωρὶς ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια καὶ ἐπιλογή τῶν κειμένων (ὥστε νὰ ἔχουμε κάποτε τὸ φαινόμενο νὰ ἐκδίδεται τὸ ἴδιο ἔργο πέντε ἢ ἕξι φορές σὲ διαφορετικὰ σημεῖα)³, πράγμα ποὺ ἐνισχύει τὶς ἐπιφυλάξεις μας σχετικὰ μὲ τὴν ἀπόδοση τῆς προσευχῆς στὸν Ἐφραίμ. Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχτοῦμε ὅτι ἔχουμε μετάφραση, πρέπει πάντα νὰ θεωροῦμε ἄγνωστον τὸν ἀνώνυμο μεταφραστὴ ἢ διασκευαστὴ. Γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ ποιήματος μᾶς βοηθεῖ ἡ παράδοση τοῦ πρώτου στίχου, ποὺ ὀδηγεῖ σὲ ἐποχὴ παλαιότερη ἀπὸ τὸ χφ τοῦ Ἐξεδακτύλου (Ambros. H. 104 Sup., ἔτ. 1434): τὸ χφ Ἀγίας Τριάδος Χάλκης 70, ἔτ. 1367, φ. 370^v, περιέχει ἓνα ποίημα, ὅπου ὁ κτήτορας Βαρλαάμ ἱερομόναχος, ὑποψήφιος Καισαρουπόλεως, χρησιμοποιοῖ τὴν ἐξῆς παραλλαγή: Ἄλλ' ὃ παρθένε δέσποινα, χριστιανῶν τὸ κλέος (τὸ ποίημα δὲν ἀνήκει στὴν παράδοση τῶν ἄλλων προσευχῶν πρὸς τὴν Παναγία ποὺ εἶδαμε πρὶν πάνω⁴, ἀλλὰ ὁ πρῶτος τοῦ στίχου μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξὴ κάποιου προτύπου γνωστοῦ ἤδη στὰ 1367).

Μὲ τὸ ἴδιο θέμα καὶ μὲ πολλὰ ὅμοια χαρακτηριστικὰ εἶναι γραμμένο καὶ τὸ ποίημα τοῦ ποιητῆ καὶ μουσικοῦ Ἰωάννου Κλαδᾶ, λαμπαδαρίου τῆς Ἀγίας

1. Ὁ κατάλογος ποὺ θὰ περιέχει τὴν περιγραφή τοῦ χφ δὲν ἐκδόθηκε ἀκόμη. Περιορίζομαι στὶς πληροφορίες τοῦ Catalogus Codicum Hagio-graphicorum Graecorum Bibl. Vaticanae (ediderunt Hagio-graphi Bollandiani et Pius Franchi de' Cavalieri), Βρυξέλλες 1899. Τὸ χφ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς τόμους (φ. 1-247, 248-819, 820-1387) καὶ εἶναι γραμμένο ἀπὸ διάφορα χέρια. Ἡ χρονολογία δίνεται στὸ τέλος τοῦ δευτέρου τόμου ἀπὸ τὸν βιβλιογράφου Ἰωάννη Κοδομηνό. Στὸν ἴδιο τόμο σημειώνεται ὅτι τὸ χφ (οἱ τρεῖς τόμοι ἢ μόνο ὁ δεύτερος;) γράφτηκε «δι' ἐξόδου δὲ παντὸς κυρίου Γεωργίου Ἀβραμαίου ἐπισκόπου γενομένου Σητείας κατὰ λατίνους». Ἴσως αὐτὸ νὰ χρησίμεψε ὡς πρότυπο γιὰ τὸν βιβλιογράφου Μανούσο. (Ἀξιοσημείωτο ὅτι καὶ τὰ δύο χφφ ποὺ περιέχουν τὸ ποίημα εἶναι κρητικά).

2. Βλ. καὶ Chr. Baur, *Initia* κλπ., τόμ. 1.

3. Otto Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, τόμ. 4, Darmstadt 1962, σελ. 347-8 (Überlieferung der Schriften). Δίνω γιὰ παράδειγμα μερικὰ λάθη τοῦ κειμένου Assemani: στ. 17 *παρθενέμουσα*, 33 *ἔκκοψε*, 61 *ἠγρέωσα*.

4. Αἰ μ. Τσακοπούλου, Περιγραφικὸς Κατάλογος χειρογράφων Βιβλιοθήκης Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Β' Ἀγίας Τριάδος Χάλκης, Σταμπούλ ἄ.ἔ.

Σοφίας, πού τὸ συνέθεσε κατὰ παραγγελία τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως Μιχαίου (1397-1411) καὶ τὸ μελοποίησε ὁ Ἰωάννης Κουκουζέλης¹. Ἀρχ.: *Ἦν πάλα προεκήρυξαν τῶν προφητῶν χορεία*. Τὸ ποίημα περιέχεται σὲ πολλὰ χφφ (βλ. π.χ. ΕΒΕ 2473, ἔτ. 1492/3², Λαύρας Ε 148, 16. αί., Θ 207, 16. αί. [φ. 165 κέ.], Κ 168, ἔτ. 1777, Θ 153, 18 αί. [φ. 314 κέ.]³, Πανεπ. Θεσσαλ. 41, ἔτ. 1792⁴) καὶ ἐκδόθηκε στὰ 1512 στὴ Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λασκάρεως⁵. Καὶ πάμπολα ἄλλα ποιήματα μὲ ὕμνους καὶ χαιρετισμούς στὴ Θεοτόκο, ὅλα ἐπηρασμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο, σώζονται στὰ χφφ (στοῦ Πανεπ. Θεσσαλ. 41 π.χ. ὑπάρχουν ἐφτά).

Τὸ τελευταῖο ποίημα τῆς συλλογῆς (ἄρ. γ, φ. 92^v-96) ἢ «Ρίμα περὶ τοῦ Θανάτου», ἔργο κρητικὸ, ἐντάσσεται στὴν ποίηση τῆ σχετικῆ μὲ τὸ Χάρο καὶ τὴν ἐτοιμασία γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ (τῆς ὁποίας πλούσια παράδοση ἔχουμε στὰ βυζαντινὰ καὶ στὰ νεώτερα χρόνια)⁶, καὶ ἔχει λίγο πολὺ τὴ χαρακτηριστικὴ ἀφελῆ λαϊκὴ νοοτροπία τῆς ποίησης αὐτῆς· ἔτσι ἀποκλείεται καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ παραγωγὴ τοῦ Σκλέντζα.

Ἐνα τελευταῖο στοιχεῖο γιὰ τὴν ἀπόδοση ὀρισμένων ἀπὸ τὰ ποιήματα στὸν Σκλέντζα καὶ τὸν ἀποκλεισμό τῶν ἄλλων εἶναι ὅτι τὸ τετράδιο ἄρ. 10 καὶ τὰ δύο δισσοῦ ἄρ. 11-12 πού τὸ συνοδεύουν καὶ ἀποτελοῦν μαζί του μιὰ ἐνότητα, συσχετίζονται ἀπὸ παλαιογραφικὴ ἄποψη μὲ τὸ τελευταῖο δισσὸ ἄρ. 14 (βλ. πῶ πάνω περιγραφή τῶν τετραδίων), καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ γράφτηκαν τὸν ἴδιο καιρὸ καὶ μὲ τὶς ἴδιες συνθῆκες, ἐνῶ τὸ τετράδιο ἄρ. 13 εἶναι ἀνεξάρτητο καὶ συσταχώθηκε μὲ τὰ ἄλλα· αὐτὸ μόνον περιέχει ἔργα πού δὲν εἶναι τοῦ Σκλέντζα⁷.

1. Βλ. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης, ὁ Μαῖστωρ, καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ, ΕΕΒΣ 14 (1938) 16-17, 42-43, ὅπου καὶ ἐκδίδεται τὸ κείμενο.

2. Βλ. Μ. Μανούσακα, Ἀνέκδοτοι στίχοι καὶ νέος αὐτόγραφος κώδιξ τοῦ Ἰωάννου Πλουσιαδνοῦ, Ἀθηνᾶ 68 (1965) 49-72, σχετικὰ μὲ τὴ χρονολόγηση τοῦ χφ.

3. Οἱ πληροφορίες ἀπὸ τὸν Σωφρόνιο Εὐστρατιάδη, ἔ.ἀ. Ὁ Κατάλογος τῶν Σπυρίδωνος Λαυριώτου καὶ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας, Παρίσι 1925, δὲν δίνει ἀναλυτικὰ τὰ περιεχόμενα τῶν χφφ.

4. Βλ. Λίνου Πολίτη, Νέαι προσκλήσεις τῆς συλλογῆς χειρογράφων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἑλληνικά 16 (1958-59) 237.

5. Βλ. Μ. Ι. Μανούσακα, Ἡ κρητικὴ λογοτεχνία κλπ., σελ. 11, σημ. 2, ὅπου διευκρινίζεται ὅτι τὸ ποίημα βρέσκεται στὴν ἔκδοση τοῦ 1512 καὶ ὅχι τοῦ 1494/95, ὅπως γράφει ὁ Πίλλιας Βουτιερίδης, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, τόμ. 1, Ἀθ. 1924, σελ. 434.

6. Βιβλιογραφία καὶ ἄλλα σχετικὰ ποιήματα βλ. Ε. Δ. Κακουλίδη, Νεοελληνικὰ ὀρθοσκευτικὰ ἀλφαβητάρια, Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 35-63 (Παράρτημα ἄρ. 9 τῆς Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχολῆς Πανεπ. Θεσσαλονίκης).

7. Συμπληρωματικὴ βιβλιογραφία γιὰ τὰ ποιήματα τοῦ χφ: S. Pétrides, André Skletzas et sa traduction de l'«Ave verum corpus», Échos d'O-

Τ Α Κ Ε Ι Μ Ε Ν Α

Ἐκδίδω ἐδῶ πρῶτα τὰ ποιήματα τοῦ Σκλέντζα μὲ τὴ σειρά πού βρίσκονται στὸ χειρόγραφο, ἀρ. 1-7, καὶ ὕστερα τὰ ἄλλα τρία, ἀρ. α-γ. Ἡ ἔκδοσις συνυδεύεται ἀπὸ ἐρμηνευτικὰ σχόλια καὶ κριτικὸ ὑπόμνημα. Στὸ τέλος παραθέτω Γλωσσάριο μὲ τίς κυριότερες λέξεις. Τὸ γλωσσικὸ ἐνδιαφέρον τῶν κειμένων θὰ ἀπαιτοῦσε ἴσως καὶ μιὰ ἰδιαίτερη ἀπασχόλησι μὲ τὴ γλώσσα τους, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἔργο τῶν ἐιδικῶν.

1

ᾠδὴ στὴ Μαρία Μαγδαληνὴ

- φ.73 Ποιὸς ἄνθρωπος ἀγγελικὸς ἐξώθη χίλιες γλῶσσες,
 νὰ δυνηθῆ νὰ ξηγηθῆ τὲς χάρες σου τὲς τόσες,
 τὲς ἔλαβες ἐκ τὸν Ἰησοῦν τὸν ἑπευλογημένον,
 τὸν εἶχες πάντα στὴν καρδιὰν μέσα γλυκέα θεμένον;
 Ὡς ἥλιος εἰς τὸν οὐρανὸν λάμπουν στὴν οἰκουμένη 5
 αἱ πράξεις σου αἱ θαυμαστές, κερὰ χαριτωμένη.
 Μαρία εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν τρόπους πολλοὺς σημαίνει,
 ἤγουν μὲ πρικοθάλασσαν, φωτοῦσα, φωτισμένη,
 διότι ἔσου στὴν μετάνοιαν ὡς θάλασσα πρικοῦσσα, 10
 ὡς φωτισμένη ἐφώτισες ἄλλους, κι' ἐσὲν φωτοῦσα.
 Ὁμοίως καὶ Μαγδαληνὴ στὴν ἐκκλησιὰν γρικᾶται
 φ.73^v καὶ ἐκ τοὺς δασκάλους τοὺς σοφοὺς οὕτως ματαγλωττᾶται:
 Μαγδαληνὴ ἐκ τὸ Μάγδαλον, γρίκα, μεγαλοτάτη,
 διότι μὲ δάκρυα τοῦ σωσμοῦ εὔρες τὸ μονοπάτι.
 Τὴν ἐνελέκτηρες ὁδὸν οὐδεποσῶς τὴν χάνεις, 15
 μάλιστα τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς ἀγαθὸν τοὺς βάνεις.
 Τίς λιθοκάρδιος ἀσεβής, τίς τόσα ἀπελπισμένους
 στοχάζοντα τὰ δάκρυα σου δὲν ἔν' μετανοημένος;
 Ὡ μαργαρίτη ἔκλαμπρε, ἀτίμητον λιθάριν, 20
 ὁπού ἄβρες μὲ ταπεινώσιν ὁμπρὸς στὸν Κύριον χάριν.

rient 4 (1900-1901) 162-163 καὶ John P. Cavnaros, Greek translations of the «Adoro te devote» and the «Ave verum», Traditio 8 (1952) 418-423. Ὁ Cavnaros ἀποδεικνύει ὅτι μαζί μὲ τὸν ἀρ. 6 (φ. 86^v-87^v) καὶ ὁ ἀρ. 2 (φ. 82^v) εἶναι μετάφρασι ἀπὸ τὸν Θωμᾶ Ἀκινάτη, καμωμένη ἀπὸ τὸν Σκλέντζα. Ὁ Πετρίδης ἀποδίδει καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀνώνυμα ποιήματα στὸν Σκλέντζα, τὸν ὁποῖο θεωρεῖ καὶ γράφει τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ χφ.

- Στὰ πταίσματα σ' ἐπόλυκεν τὰ ἵπταισες εἰς ἐκεῖνον,
 μὲ σπλάγγνος σοῦ ἵπεν: «Πάγαινε, τὲς ἁμαρτιῆς σου ἀφῆνω».
 Καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ τίμιον ἔλειψες τὸ κεφάλιν,
 φ.74 ἔπλυνες τὰ ποδάρια του κι' ἐσφούγγισές τα πάλιν
 μὲ τὰ ἀκριβά σου τὰ μαλλιά καὶ ἐφιλοτίμησές τα 25
 καὶ μὲ τὰ δάκρυα τὰ πικρὰ ἐσυχοφίλησές τα.
 Ἄκάλεστ' ἦρθες στοῦ Σιμῶ καὶ ἀντήρητα τὸ γίωμα
 καὶ δὲν ἐψήφας τί θὰ πῆ διὰ σὲ τινὸς τὸ στόμα.
 Τὸν πόνον εἶχες μέσα σου τῶν ἁμαρτιῶν τῶν τόσων,
 καὶ δὲν ἐφάνη νὰ σταθῆς οὐδεποσῶς καμπόσον. 30
 Ὅταν τὸν εὐχαρίστησες καὶ τ' ὄνομάν του εὐλόγας
 ὡς λυτρωτὴν ἁμαρτωλῶν παντοῦ τὸν ὁμολόγας,
 διότι ἐξεμίστεψεν ἐσὲν ἀπὸ τὸν Φαρισαῖον,
 ὅταν σ' ἐκατηγόρησεν στὸν δεῖπνον τῶν Ἰουδαίων.
 Εἶπεν· «Ἄν ἦτον δάσκαλος τοῦτος ἢ καὶ προφήτης 35
 ἤθελεν ξεύρει ποιά ἐν' αὐτῇ καὶ ψηλαφᾶ τον ἴτις,
 φ.74^v διατι ἐν' γυναίκα ἁμαρτωλή, μαρτυρικὸν στήν χώραν,
 ἀδιάντροπην, ἀκάθαρτην τὴν κράζουσαν πᾶσαν ὥραν».
 Ὡς γνωριστὴς τῶν φανερῶν καὶ τῶν κρυπτῶν προφήτης
 τὸν λογισμὸν του ἐγρίκησε καὶ τὸ κρυπτὸν του ἐδίτις. 40
 Ἀπιλογήθην κι' εἶπεν του: «Σίμωσε καὶ ἄκουσέ το·
 τοσοῦτον θέλω εἰπεῖν, Σιμών, καὶ καλοδιάκρινέ το».
 «Δάσκαλε, τ' ἀποκρίθηκεν, ὅρισε καὶ ἀφουκροῦμαι·
 τὸ μ' ἐρωτήσης νὰ σοῦ πῶ, ἂν τὸ καλοεγρικοῦμαι».
 Παράδειγμα τὸν ἔφερον τοῦ κάποτες ζουράρη, 45
 τοῦ ποιοῦ ἐχρωστοῦσαν ἄνθρωποι τότες οἱ δύο λογάρι.
 «Ἐνας τὸν χρώστειν φανερόν δηνάρια πεντακόσια,
 ἄλλος πενήντα μοναχά, κι' οὐδεὶς ἀπὸ τὰ τόσα
 φ.75 ἕναν δηνέριν εὕρισκεν ποθὲ νὰ τοῦ τὸ δῶση
 οὐδ' ἐκ τινᾶν νὰ δανειστῇ τὸ χρὸς του ν' ἀλαφρώση. 50
 Ἐνὸς καὶ ἄλλοῦ τὰ ἐχάρισεν· τίς πλειότερον, πιστεύεις,
 ἀπὸ τοὺς δύο τὸν ἀγαπᾷ; πές μου το, μὴν τ' ὀκνεύης.
 Τίς θεὸς καλὸν καὶ εὐχαριστᾷ, τίς πλέα ἀγαπᾷ τὸν φίλον,
 τὸν εὔρε στήν στενοχωριᾶν καὶ εἰς τὴν χρειᾶν του στύλον;»
 Ἀπελογήθην ὁ Σιμών, εἶπεν: «Κι' ἐγὼ διακρίνω, 55
 ὁποῦ ἴλαβεν τὸ πλεότερον πλεόν νὰ φιλεῦῃ ἐκεῖνο».
 Λέγει του: «Δίκαια τὸ ἴκρινες κι' ἤνωσες τὸ σὲ τὸ ἵπα,
 ἄλλον μὴ εἰπῆς, καὶ ἐγρίκησες τὸ ζήτησα καὶ πόσα».
 Τότες γυρίζει πρὸς ἐσὲν, τοῦ Φαρισαίου ἀρχίζει
 τὸ ἵπραξες πῶς δὲν ἵπραξεν νὰ τὸν καταγογγύζη. 60

- Εἶπεν ἐσένα σπλαγχνικὰ κριτῆς δικαιοσύνης:
φ.75v «Ἦπα - καὶ ἡ πίστη σ' ἔσωσεν -, γυνή, εἰς ὁδὸν εἰρήνης·
τὲς ἁμαρτίες σ' ἐπόλυκα διὰ τὴν πολλὴν σου ἀγάπην».
Λοιπὸν ὁ κλῆρος τό 'κουσεν κι' εὐθὺς ἐπαρετρέπην
λέγοντα: «ποῦ 'βρηκεν αὐτὸς τὴν τόσῃν ἐξουσίαν 65
καὶ ἐξαπολεῖ τοῦ πασανὸς οὗτος τὴν ἁμαρτίαν;»
Ὅλους τοὺς ἐθεράπευσεν στὸν δεῖπνον καλεσμένος
ἐκ τὸν Σιμών ὁ δάσκαλος ὁ μυριοπαινεμένος.
Τὴν Μάρθαν τὴν πολυάρρωστην εἶχε διὰ σὲ ἰατρέψει,
μὲ σπλαγχνοσύνην ἀπ' αὐτὴν ἐσένα ξεμιστέψει. 70
Ὅταν τὸν ἐποδέχθηκεν μὲ κάλεσμα καὶ γιόμα,
ὡς βαρεμένη ἐλάλησεν κι' εἶπεν του μὲ τὸ στόμα:
«Δὲν ἔχεις ἔγνοιαν, Κύριε μου, κι' ἡ ἀδελφή μ' ἐφῆκεν,
φ.76 κι' ἐγὼ δουλεύω μόνη μου κι' εἰς ἄλλα ἐκείνη ἐμπῆκεν».
Τὲς δύο μὲ μιὰν ἀπόφασιν εἶχεν ἀκραναπάψει· 75
πλέον ἄλλον οὐκ ἐμίλησεν ἢ Μάρθα, μὴ σκοντάψει.
Εἶπεν τῆς: «Μάρθα, μεριμνᾶς, καὶ μὴν παραπονᾶσαι,
ἅσ' νὰ ξετρέχει τὴν Μαριάμ τὴν στράταν τὴν ἐπιάσε.
Ξετρέγειν τὰ σωματικὰ πνευματικὰ ἅς δοικᾶται·
ὡς τὴν ἐλέγχεις δὲν ὀκνεῖ, ἅσ' τὴν νὰ μ' ἀφουκρᾶται»· 80
Μάρθα, καλεῖς τὸν δάσκαλον ὡς δύνασαι νὰ γέψης,
Μαρία, θεραπεύεσαι τὸν λογισμὸν νὰ θρέψης.
Τὸν Κύριον ἀποδέχεσαι κι' οἰκονομᾶς τὸ γιόμα
καὶ θεραπεύεσαι, Μαριάμ, ἐκ τ' ἁγιὸν του στόμα.
Τὰ λόγια του μετ' εὐλαβειάν, Μαγδαληνή, ἀφουκρᾶσαι, 85
καί, Μάρθα, θεραπεύεσαι, πλέον δὲν παραπονᾶσαι.
φ.76v Ἄναπαυτήκετε κι' οἱ δυὸ εἰς τὴν ἀνάπαυσίν του
κι' ἐκλίνετε τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ὑποταγὴν του.
Ἦσ' δύο μερτικὰ μοιράσετε πᾶσα ζωὴν τ' ἀνθρώπου,
εἰς ἓναν τῆς ἀναπαγῆς, στ' ἄλλον τοῦ μέγα κόπου. 90
Ἡ Μάρθα τὴν προσωρινὴν φέρνει τὴν κοπιασμένην,
κι' ἐσύ, κερά Μαγδαληνή, τὴ γλυκοδροσισμένην.
Τὴν πρακτικὴν (...) ζωὴν, Μάρθα, τινὸς δὲν παίρνεις,
τὴν θεωρητικὴν, Μαρία, πᾶσα τινὸς προφέρνεις,
Εἰς τὴν καρδιάν σου ἐνέβαλε τὴν περισσὴν του ἀγάπην, 95
τὴν σωτηρίαν τὴν ψυχικὴν· ὁ νοῦς σου ἐπαρετρέπην.
Ἐπίτροπὴν του σ' ἐποίκεν, ὅπου ἠθελεν ὀδεύει,
ν' ἀναγυρεύγη τὲς ψυχὰς νὰ τὲς συχνοῖατρεύγη.
φ.77 Συμπάθειαν εὔρες καὶ μισθὸν μὲ τόσῃν σπλαγχνοσύνην,
τὴν ἔδειξες εἰς τὸν Ἰησοῦν μὲ τὴν ταπεινοσύνην. 100

- Τῶν μαθητᾶδων μαθητὴν καὶ ἀπόστολον σ' ἐποῖκεν,
 ἀπ' τὲς διδασκαλίας του ποτὲ δὲν σ' ἐξεφῆκεν.
 Στῆς μάνας του τὴν συντροφιάν ἤσουν μ' ἐμπιστοσύνην
 καὶ μὲ τς ἐπίλοιπες Μαριῆς ἤσουν μὲ σπλαγγνοσύνην.
- Τὸν Λάζαρον ἀνέστησεν κι' ἐδῶκεν του τὴν χέραν 105
 εἰς τὸ μνημόυριν βρωμερὸν τὴν τέταρτον ἡμέραν.
 Θωρώντα σ' ἐνεδάκρυσεν μὲ πνεῦμα βουρκωμένον
 καὶ κατερώτα νὰ τοῦ 'ποῦ, ποῦ τὸν ἔχουν θεμένον.
 «Λάζαρε, μὲ δριμέαν φωνήν, ἔλ' ἔξω!» εἶχεν κράζει,
 φ.77^v κι' ὁ Ἄδης ἐσυγχύστηκεν τ' ἀκούσειν καὶ φωνάζη. 110
 Οὕτως, ὡσὰν ἐκείτετον στὴν γῆν σαβανωμένος,
 ἦλθεν ὀμπρὸς στὸν Κύριον ὁ νεκραναστημένος.
 Τοὺς μαθητᾶδες ὄρισεν: «Πιάστε καὶ λύσετέ τον,
 ὀπόθ' ἐνθυμηθῆ νὰ πά, μ' ἐξάν ἀφήσετέ τον».
 Τὸ κάλεσμαν τῆς τράπεζος ἔτρωγε μὲ τοὺς ἄλλους 115
 εὐχαριστώντα τὸν Ἰησοῦν ὀμπρὸς 'ς μικροὺς μεγάλους.
 Ἐτρων καὶ αὐτὸς ἀληθινὰ κι' ἡ Μάρθα ἐκήβευγέ τον,
 ἐκ τὴν χαρὰ 'νεστένειον κι' ἐκατεχόρταινέ τον.
 Λίτραν βοτάνιν ἀκριβὸν εἶχεσ ἀγορασμένον
 νὰ πᾶς ν' ἀλείψης τὸν Ἰησοῦν, πρὶν τὸν εὐρῆς θαμμένον. 120
 Τὸ σπίτιν ἐκ τὴν μυρωδιὰν τὴν τόσην ἐνεπλήσθη
 καὶ ἀπὸ τουτόνον ἡ καρδιά τοῦ προδότου ἐσχίσθη.
- φ.78 Ἐστράφην ἄγρια κι' εἶδε σε Ἰούδας Ἰσκαριώτης,
 ὀδιὰ τὰ δῶρα τὰ 'φερεις, ὁ ἄνομος προδότης.
 Εἶπε κρίμα στὸ βότανον τὸ τίμιον ἐτοῦτον, 125
 νὰ μὴν τὸ δώσουν στὰ πτωχὰ μέγα κακὸν ὀπού 'τον,
 διότ' ἤθελεν ὁ ἄνομος τὸ δέκατον νὰ κλέψη,
 κι' ὁ δάσκαλος γλυκότατα εἶχε σε ζεμιστέψει.
 «Ἐχετε, εἶπεν, τὰ πτωχὰ πολλὰ καὶ πλησεμένα,
 ἀμὲ οὐκ ἔστι δυνατὸν νὰ 'χετε πόντα ἐμένα. 130
 Τούτ' ἡ γυνὴ ἐπροτέρεψεν κι' ἦλθεν ἐμὲ ν' ἀλείψη
 κρατώντα πῶς ὁ δάσκαλος, ἐγώ, τῆς θέλω λείψει.
 Τὸ 'πραξεν θέλει ἐξακουστὴν σ' ὄλην τὴν οἰκουμένη
 καὶ θέλει μνημονεύεσθαι πάντοτ' ἐπαινεμένη.
- φ.78^v Ὅλα τὰ ἐπαρατήθηκες θρηνάμενη νὰ στέκης 135
 αἱματωμένη στὸν σταυρόν, νὰ τότε περιπλέκης.
 Σπουδακτικὴ βαθέαν αὐγὴν ἔσωσες μὲ τὰ δῶρα
 κι' ἠῦρες τὸν τάφον εὐκαιρον κι' ἐστράφης εἰς τὴν χώρα.
 Κλαίγοντα ἐνεκάτωσες νὰ 'βρης τοὺς ἀποστόλους·
 «ἐπῆραν, εἶπες, τὸν Ἰησοῦν», κι' ἐσύνεξές τους ὄλους. 140

- Πλέον ὑπὲρ ἄλλους ἔτρεχεν ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης·
 τὸν Πέτρον ἐπροτέρεψεν αὐτὸς πρὶν ξαναφάνης.
 Στὸν ἅγιο τάφον ἦλθασιν τρεχόμενοι καὶ ἐμπήκην
 ὁ νεώτερος πρωτότερα· τὸν Πέτρον ἔξω ἀφῆκεν.
- φ.79 Ὅλοι ἐπηγαῖναν καὶ ἤρχοντα κάπου κι' ἐπαῖρναν βῆμα 145
 καὶ μετὰ βίας δὲν ἔβγαίνες ἐκ τοῦ Χριστοῦ τὸ μνῆμα.
 Ἐναστεμένον τὸν Ἰησοῦν ἐξώθηκες ἢ πρώτη
 νὰ τὸν ἰδῆς, διότ' ἤδειξες σπλάγγνα εἰς τὴν θεότη.
- Δύο ἀγγέλους ἔκλαμπρους ἐσκιάστηκες καθάρια,
 ἕναν εἰς τὰ προοκέφαλα, ἄλλον εἰς τὰ ποδάρια. 150
 «Γυναίκα, σοῦ' παν, διατί κλαῖς καὶ διατί στενάζεις;
 ἤξευρ', ἀνέστην ὁ Χριστός, αὐτὸς τὸν ἀνακράζεις.
 Στὴν Γαλιλαίαν καρτερεῖ Μαρίες καὶ ἀποστόλους,
 ὅσοι καὶ ἂν τ' ἀκλουθήξασιν, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ὅλους».
- Θωρώντα σε ὁ διδάσκαλος μὲ βλέμμα τὸ πῶς στέκεις 155
 τὸν ἅγιον τάφον κλαίγοντα καὶ γλυκοπεριπλέκεις,
 ὡς κηπουρὸς σοῦ ἠφάνιστην κι' ἐρώτησεν τί κλαίγεις.
 «Ἐπῆραν τὸν αὐθέντη μου, μὲ κλάμαν τοῦ τὸ λέγεις.
 φ.79^v Ἄν τὸν ἐπῆρες, δῶσ' μου τον, εἰπέ μου ἂν τὸν κατέχεις, 160
 νὰ τὸν ἐπάρω δεῖξε μου θεμένον ποῦ τὸν ἔχεις».
- Τὸ νὰ σοῦ κράξῃ τ' ὄνομαν εὐφράνθην ἢ ψυχὴ σου·
 μιλώντας τὸν ἐγνώρισες τότε τὸν Ἰησοῦν σου.
 «Μαρία!», σοῦ' πεν κι' ἔπεοες νὰ τότε προσκυνήσης
 κι' ἐκεῖνος ἐποκρίθηκεν: «Δὲν θέλω νὰ μοῦ ἐγγίσης,
 διότι σκοπᾶς καὶ τοῦ Πατρὸς ὡς τέκνον δὲν τοῦ ἰσάζω, 165
 εἰς τὴν θεότην μετ' αὐτὸν ἀκόμη δὲν ταιριάζω.
 Ἄνθρωπον μόνον μὲ σκοπᾶς καὶ φαίνομαι σὰν πρῶτις
 κι' οὐδὲν νοεῖς τὴν σάρκα μου σκιόν εἶναι τῆς θεότης.
 Πιστεύεις νὰ ἴμαι μετὰ σὲ θνητὸς ὡσὰν ἀλλότης·
 κράτει με τώρα ἀθάνατον κι' ὄχι θνητὸν σὰν τότες». 170
- φ.80 Ἄμα τὰ στέκοντα στὴν γῆν δὲν ἤθελεν ἀφήσει,
 τίς νὰ βρεθῆ εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνθρωπος νὰ τοῦ ἐγγίση;
 Διότ' εἶχεν ἀψηλάφιστον κορμίν, δεδοξασμένον,
 τρίτον ἡμέραν ἐκ νεκρῶν τότες ἀναστεμένον.
- Ἄμειρα θάλασσας καὶ γῆς εἶχες περάσειν μίλια 175
 διδάσκοντας τὴν πίστιν μας ὡς μέσα στὴν Μαρσίλια.
 Μὲ τὴν φρικτὴν διδασκαλίαν ἔστρεψες εἰς τὴν πίστιν·
 στὰ ξάκουστα θαυμάσματα ὁ κόσμος ἐσυχύστην.
 Στὰ δίδαξες ὁ βασιλεὺς κι' ἡ δέσποινα ἐπιστέψαν
 καὶ τέκνον μὲ τὴν χάριν σου ἀνόλπιδα ἐθρέψαν. 180

- Ἐκ τῆς ἀναλήψεως ὅλα τὰ ἐπαρνήθης,
 νὰ τσιγαρίζης τὸ κορμὶν ἀτῆ σου τὸ ἐβουλήθης.
 Ἐγκράτειαν ἐξακουστὴν στὸν ἑμαυτὸν ἐπόικες,
 φ.80^v μέσα εἰς ἔρημον βαθιὰν τὴν κατοικιὰν εὐρήκης.
 Μὲ δίχως χλόην καὶ δροσὸν ἄνδρον εὖρες τόπον, 185
 τριάντα χρόνους ἔκαμες ἄγνωρη τῶν ἀνθρώπων.
 Ὅσα ἴλαβες θελήματα κι' ὅσες καλὲς καρδίες
 ἐπλήρωσεν τοῦ λυτρωτῆ ἡ σάρκα σου τὲς θυσίες.
 Οἱ ἄγγελοι καθημερνὸν σ' ἐσέναν ἐσιμῶναν
 ἐπτὰ φορὲς τῶν οὐρανῶν τὸ ὕψος ἐσηκῶναν. 190
 Ἄκουες ὕμνους, ψαλμωδιὰς καὶ γλυκομελωδίες
 καὶ τῶν πιστῶν τὲς προσευχές, ἱερέων ἀκολουθίες.
 Ὁ Κύριος ἐβουλήθηκεν τοὺς κόπους σου νὰ πάψη,
 τὸ κοπιασμένον σου κορμὶν τινὰς στὴν γῆν νὰ θάψη,
 τὸ πνεῦμα εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ πὰ μὲ τὰ ψυχάρια, 195
 ν' ἀγάλλεται τὸν Κύριον βλέποντα αὐτὸν καθάρια.
 φ.81 Κάτι δεσπότη ἀσκητῆ ἐνέβλεψεν τὸ μάτι
 κι' ἐστράφη εἰς τὸν οὐρανὸν κι' εἶδεν τὸ φῶς κι' ἐκράτει
 τὴν κατοικιὰν σου ὀλόγυρα κι' εἶχε νὰ σ' ἐξορκίσῃ
 ἂν εἶσαι πνεῦμα ἢ ἄνθρωπος ἀπείς σ' ἐπερωτήσῃ. 200
 Ἐπιλογήθης κι' εἶπες του ἂν καλοεθυμᾶται
 κάποτες μίαν ἁμαρτωλὴν ἄνεν καὶ ἀναστοῦται
 πόθεν τὸ γράφει τὸ χαρτίν· τότε ἐπιλογήθη
 καὶ ὡς νὰ ἦτον ἄδολη σὲ τὸ κατεξηγήθη.
 Ἐσὺ ἀπεκρίθης καὶ εἶπες του τὸ πῶς ἐσ' εἶς ἐκείνη 205
 κι' εὖρες ἀπὸ τὸν Κύριον μισθὸν καὶ ἐλεημοσύνη.
 Λέγοντα κι' ἐβουλήθηκεν κοντὰ τοῦ νὰ σὲ κράξῃ
 καὶ ἐζήτησες τὴν κοινωνιὰν ὡς χριστιανῶν τὴν τάξιν.
 Ἐλαβες τὴν ἐξαγοριὰν κι' ἡ εὐχαριστιὰ μετὰ σου
 φ.81^v κι' ἐγιάγειρες τὸ πνεῦμα σου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου. 210
 Ἐγίνης τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ ἐξόμπλιν καὶ καθρίπτῃς
 διότ' εἰς τὲς ἁμαρτίες σου οὐδεποσῶς ἐκρύπτῃς.
 Ἀγάλλεσαι τῶρα Χριστοῦ γλυκύτητα γεμάτη
 ὡς ἀθιβόλι χριστιανῶν, Μαρία μεγαλοτάτη.
 Μεσίτρια γένου τὸ λοιπὸν, κερὰ, διὰ πασαένα 215
 καὶ παρακάλει τὸν Χριστὸν διὰ ὅλους καὶ δι' ἐμένα.
 Νὰ σ' ἔχουν θάρρος δίκαιοι εἰς τὴν ἄνωθεν πόλιν,
 ἐλπίδαν οἱ ἁμαρτωλοί, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ὅλοι.
 Χαριτωμένη, τὸ λοιπὸν δέχου τὲς προσευχές μας,
 μεσίτευγε τὸν Κύριον μὴ ἰδῆ τὲς ἁμαρτίες μας. 220

- Ὡς ἔλθουν στὸ στοχάδι σου βλαβόνιες, στὸν ναόν σου,
τὸ σὲ ζητήσουν ν' ἀξιωθοῦν μετὰ τὸν ἁγιασμόν σου.
- φ.82 Ὅστις τιμᾶ καὶ σέβεται καὶ σέναν ἀνακράζει,
ὁ ἀντιστάτης φανερὰ μηδὲ κουρφὰ πατάζει.
Τινὰς νὰ μὴν ἀπελπιστῇ ἁμαρτωλὸς μεγάλος, 225
ἔσεναν ὅταν μιμηθῇ εὐθὺς νὰ γίνετ' ἄλλος.
Καὶ μὲ τὲς δέησές σου ἐσὲ νὰ ἴναι συμπαθημένος,
ἀπὸ κακὸν εἰς ἀγαθὸν μετὰ σου γιαγερμένος.
Τὸν δοῦλον σου τὸν πέρ Ἀνδρά, κερὰ μεγαλοτάτη,
σκέπε καὶ περιφύλαττε, στήν χάριν σου τὸν κράτει. 230

1 ποῖος 3 ὑπερευλογημένον 5 οἰκουμένην 22 ἁμαρτίες 31 τὸ ὄνομάν του
35 διδάσκαλος 36 ποία ἔναι 37 ἔναι 43 διδάσκαλε 46 ποίου 47 τὸ 58 εἴπης
65 πούρικεν 66 ἐξαπολίτο 70 ἐσὲ νὰ ξεμιστεῦσει 71 γεῦμα 75 ἀκραναπαύσιν
78 ἄστην 82 θεραπεύεσαι (πρβ. στ. 84, 86) 83 γεῦμα 89 εἰς δύο 90 εἰς
τ' ἄλλον 92 γλύκα δροσισμένη 95 καρδίαν ἐνέλαβε 97 ἐπιτροπήν ὀδεύειν 102 ἀπὸ
ταῖς 104 μὲ ταῖς 108 ἔχουσι 109 κράξειν 116 εἰς 127 διότι 128 καὶ ὁ δι-
δάσκαλος σ' ἐξεπιστεύση 131 ἐτούτ' 133 εἰς ὅλην τὴν 134 μνημονεύεσθαι
137 σπουδαστικὴν 145 ἐπήγαιναν 148 διότι θεότην 150 τὸν ἄλλον 151 ἔκλαιγες
ἀναστενάζεις 154 ἀκουθήξασιν 157 ἠφανίστην 167 πρῶτον 168 σχιὸν
171 ἤθελε ν' 179 δίδαξεν ἐπιστεῦσαν 182 τζηγαρίζεις ἀτίς σου 184 βαθέαν
188 σάρκα σου 189 ἐσιμῶνα 191 ψαλμωδίες 193 παύση 197 τὰ μάτια 199 κα-
τοικίαν 204 ὡς ἦτον 206 ἐλεημοσύνην 208 ὡς τῶν 211 ἐγίνοντο ἐξόπλησιν
καθύπτρις 212 διότι 213 τοῦ Χριστοῦ 215 ἐγένου πᾶσα ἕναν 220 ἁμαρτίες
221 τὸν 223 ὡς τις σένα ν'.

2

Προσευχὴ στὸ Χριστό

- φ.82^v Χαῖρε τὸ γεννητὸν κορμὶν ἐκ τῆ Μαριὰμ παρθένα,
θυσιασμένος στὸν σταυρόν, ὀπού ἴπαθες δι' ἐμένα.
Κι' ἡ λογχευμένη σου πλευρὰ νερὸν ἔδραμεν καὶ αἷμα·
ὅς σ' ἔχω πάντα βοηθὸν στὸ ὕστερόν μου πνεῦμα.
Ἰησοῦ γλυκύ, ἐλέησον, μονογενῆ Μαρίας,
ἀπελπισμένων ἢ ἐλπίς, σ' ὁδὸν τῆς ἐξορίας. 5
- ἔ ἔχει 6 εἰς ὁδὸν

3

«Εὐχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα»

- φ.83 Πρακλίητε, ἐπταχάριτον τῆς ἀληθείας Πνεῦμα,
τῆς νοήσεώς μου φώτισον τῆς σκοτεινῆς τὸ βλέμμα.

- Καθάρισόν μου τὰ ἐντός, ἐκεῖ νὰ κατοικήσης,
 τοὺς ἄκαρπούς μου λογισμούς νὰ μοῦ τοὺς ἀφανίσῃς.
 Ἡ λάμψη τῆς ἀγάπης σου ν' ἄπτη εἰς τὴν καρδιάν μου, 5
 νὰ μελετῶ μετὰ σπουδῆς πάντα τὴν σωτηριάν μου.
 Τὸ βούλομαι νὰ ἐργαστῶ πράγμα νὰ συμβουλευῆς
 καὶ τοῦ σωσμοῦ μου τὴν ὁδὸν ποιά εἶναι νὰ ἐρμηνεύῃς.
 Διότι ἐσὺ τὸ ἄδετον τὸ δέμα τῆς Τριάδος
 εἶσαι καὶ μονοούσιος ἀγάπη τῆς μονάδος. 10
 Διαῦτο κλιτὴ σὲ δέομαι, τῆς ἀληθείαι Πνεῦμα,
 φ.83^v στὰ βούλομαι καὶ μεριμνῶ συγγένον νὰ κάμῃς γνέμα.
 Ὅταν βαλθῇ ἡ εὐταρμῆ κι' ἐργήγορή σου χάρη
 τὸ ὀρίσης πράγμα νὰ γενῇ, δὲν ἔναι ν' ἀκροπάρη.
 6 τὰ μελετῶ 8 ποία 10 τῆς μονοούσιος 14 συγγένον 14 νὰ κροπάρη.

4

«Αἱ ἐπὶ θεραπείαι τῆς Θεοτόκου»

- φ.83^v Χαῖρε, ἀγνή μήτηρ Θεοῦ, ἡ εὐαγγελισμένη,
 ἐκ λόγου τοῦ ἀγγελικοῦ Θεὸν σεσαρκωμένη.
 Χαῖρε, θεογεννήτρια χωρὶς καμιᾶς ὀδύνης,
 ὡς κρίνος τὴν εὐπρέπειαν εὐγένειος λαμπρύνεις. 5
 Χαῖρε, τοῦ υἱοῦ σου μυστικὰ φέρνουν οἱ μάγοι δῶρα,
 αὐτὸν τὸν περιπλέκεσαι κι' εἶσαι σιμά του τώρα.
 Χαῖρε, διότ' ἠξιώθηκες νὰ βρῆς τὸν ἑστερεύθης,
 τῷ διδασκάλῳ μαθητῆς ἀντάμα καὶ ἐρμηνεύθης.
 Χαῖρε, ὅτι ἐλυπήθηκες τοῦ τέκνου σου τὸ πάθος· 10
 φ.84 ἀνάστασίν του ἐκλαμπρον εἶδες μὲ δίχως λάθος.
 Χαῖρε, ὅτι ὁ σὸς υἱὸς εἰς οὐρανοὺς ἀνέβην·
 εἰς τὴν Δευτέραν Παρουσιάν οὗτος θέλει κατέβειν.
 Χαῖρε, καὶ σοὺ ὀπίσω του εἰς οὐρανοὺς ἀνέβης,
 τὲς κατοικιᾶς τῶν οὐρανῶν, δέσποινα, βασιλεύεις.
 4 εὐγένειος 7 διότι νάβρης 8 ἐρμηνεύτης

5

Ἕγμος στὸν ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσσιζῆς

- φ.84 Τίμιε πάτερ θαυμαστέ, Φραγκίσκε τρισμακάριε,
 ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἄνεργος οὐκ ἐξάργειε

- σπαρτήν νὰ πλάσῃ ἀρετῶν, ἀφάνισιν κριμάτων,
 σὲ τὴν βοήθειαν τῶν ψυχῶν καὶ ἱατρὸν σωματῶν.
 Βλέπεις τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, οὐκ ἔχει ποῦ ἐξοφύγη 5
 εἰμὴ εἰς τὸν ἄφθαρτον ναόν, στ' ἄξο σου καταφύγι.
 Μὲ λύπην καὶ καρδίας κλαυθμόν, μὲ τῶν δακρύων καθοῦρια
 φ.84v σ' ἐπεθυμᾷ διὰ φυλακτὴν στὰ κοσμικὰ μαρτούρια·
 διότι εἰς τὴν βοήθειαν σου ὅστις ἀπακουμπήσῃ
 ἢ δέησίς σου ὡς δυνατὸς τοῖχος τοῦ θεοῦ βουθήσῃ. 10
 Στὸν Κύριον τὸ μεσίτειο σου ἐν' εὐχαριστημένον,
 τὸ ἄξιόν σου ζήτημα πάντα βεβαιωμένον.
 Ἦσουν του πάντα εὐδόκιμος ἀφόταν ἐγεννήθης,
 θυσία του ἀρεσκόμενῃ καὶ ζωντανῇ ἐλογήθης.
 Εἰς τὴν Συρίαν ἐδιάβηκες φλέγοντα τὸ μαρτύριον· 15
 τὸ δὲν ἐζώθην τὸ κορμὶν ὁ νοῦς εὔρεν κριτήριον.
 Ἄρχοντα τὸ ἀκόξιστον τέλος τὸ τοῦ θανάτου
 νὰ 'ν' ἐμπλησμένον ἀρετῶν κι' ἔργων θεοῦ πραγμάτου,
 εἰς 'κόναν ἐξαπτέρυγου Χριστὸς σ' ἔχεν τυπώσει
 φ.85 μὲ τίμια πέντε στίγματα τ' ὄρος ἀνατριχώσει, 20
 εἰς τὴν ἀγίαν σου τὰ καρφιά σάρκα ἀποβουλώσει,
 μέσα στὲς φλέγες τῆς καρδιᾶς ὅλον καταπληγώσει.
 Τὸ σπλάγχχνον σου τὸ φυσικὸν στὸν κόσμον ἐξαπλώθη,
 ἢ πλούσια πραότης σου παντοῦ ἐφανερώθη.
 Ἄντάμα τὰ ἀνόητα καὶ λογικὰ μὲ θαῦμα 25
 ἐδίδασκες νὰ δίδουσι δόξαν Κυρίου κι' ἄσμα.
 Διαῦτος Χριστοῦ ἀντίτυπον σ' ἔχεν προμηνυτέψει
 κι' ἐδῶ στὸν κόσμον μυστικὰ ὁ Ἰωάννης πέψει.
 Ὡσπερ καθρίπτῃς ἔλαμψεν ἥλιος ἐστὲν ἡ πράξι
 καὶ βίον τ' ἄγαθοῦ Θεοῦ καὶ ἀγία του τάξι. 30
 Ὡς Μωυσῆν στὴν Αἴγυπτον ὁ Κύριος σ' ἔχεν πέψει
 νὰ λύσης οὐς ὁ Φαραὼς εἶχεν ἀποφεντέψει.
 φ.85v Πιστῶς τὸ σ' ἐπαρέδωκεν εἶχες ἐξετελειώσει,
 πάλιν σ' αὐτὸν ἐστράφηκες νὰ σοῦ τ' ἀνταποδώσῃ.
 Ὡσπερ κρουσάρης ἰσχυρός, ὡς λέων, ἔχ' εἰς σπίτιν 35
 καὶ πλῆθος, ἐποστράφηκες εἰς τὴν ἰδίαν κοίτην.
 Τώρα οἱ πλεῖστοι σου μισθοὶ οὐ φέρνουν εἰς τὰ ὕψη
 κι' εἰς τὰ 'πραξες ἀνταμοιβὴ δὲν ἔναι νὰ σοῦ λείψῃ.
 Τὰ 'ποικες ἀγαθὰ μισθὰ τώρα σὲ περκυκλώνου,
 ὁ περιστάτης σου λαὸς ζητᾷ νὰ τότε σώνου, 40
 νὰ ξεπλυθῇ τὰ πταίσματα καὶ ὀπόθεν ἔχει κρίμα
 νὰ τὸν σηκώσῃ ἢ χάρις σου ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸ φρίμα.

- Διὰ τὸν σταυρὸν τότε βαστάς στό 'μαν καρδιὰν κι' εἰς χέρα
 ἀντάμα διὰ τοὺς χριστιανούς πρέσβευε κάθ' ἡμέρα
 φ.86 καὶ τὴν λυπητερὴν καρδιὰν μηδεποσῶς σκληρώσης, 45
 τὸ σὲ ζητοῦν οἱ ἀσθενεῖς νὰ τοὺς κατευδῶσης,
 ὡς ἐκ τοῦ πυρετοῦ κι' ἐμὲν εἶχες ἀκραλαφρώσει,
 μάλιστα ἐκ τὸν θάνατον καθόλου ἀνασηκώσει.
 Μακάριος ὁποῦ ἐπέτυχεν 'πίτροπον τέτοιας γνώμης,
 διότι πολίτης γίνεται ἐπουρανίου κώμης. 50
 'Ο δοῦλος σου ὁ εὐλαβῆς, ἅγιε Θεοῦ, Ουμᾶται
 τὸ 'πραξες εἰς αὐτὸν μισθὸν κι' οὐδὲν ξελησμονᾶται·
 δῶρον πτωχῆς ἀνταμοιβῆς ὡς δύναται σοὶ στέλλει·
 νὰ τὸ δεχθῆς ὡς πλούσιον κλιτὸς ζητᾶ καὶ θέλει.
- 2 δημιουργὸς 6 εἰμ' εἰς τὸν ἐφθαρτὸν μου νὰν 18 ναμπλησμένον 21 σάρκα ν'
 24 πλούσι 27 προμηγυτέψειν 28 πέμψειν 29 σὲν 31 πέμψειν 34 περικυκλῶνον
 40 νὰς 41 ὄποθεν 43 χέρια 52 ὄπραξες 54 τὰ δεχθῆς

6

«Δέησις εἰς τὴν ἁγίον κοινωνίαν τοῦ μακαρίου
 κῆρ Θωμᾶ ντὲ 'Ακίνου καὶ διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας
 μεταγλωττισμένη παρὰ τοῦ κῆρ πὲρ 'Ανδρέου τοῦ Σκλέντζα»

- φ.86^v Σὲ τὴν ἀλήθειαν προσκυνῶ μ' εὐλάβειαν, Θεμένην
 σ' ἀληθινὸν καὶ τυπικὸν ἄρτον, ὧδε κρυμμένην.
 Κλιτὸς σοὶ ὑποτάσσομαι ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,
 σμικραίνομαι τηρώντα σε, Θεὲ τῆς εὐσπλαγχνίας.
 Αἱ τέσσαρες αἰσθήσεις μου οὐκ ἐκαταλαμβάνου 5
 κι' ἡ ἀκοή κι' ἡ πίστις μου μόναι σὲ παραφθάνου.
 Στέργω τὸ 'ρίζεις, Ἰῆ Θεοῦ, σέβω καὶ προσκυνῶ το,
 λόγον ἀληθινότερον ἄλλον οὐκ ἐκρατῶ τον.
 Κρεμάμενος ἐν τῷ σταυρῷ ἐκρύπτετο θεότης,
 φ.87 καὶ νῦν εἰς ἄρτον κρύπτεται θεότης καὶ ἀνθρωπότης. 10
 Καὶ εἰς τὰ δύο δὲ ὁμοῦ τὴν κεφαλὴν μου κλίνω,
 σῶμα λαμβάνω μυστικόν, τίμιον αἶμα πίνω.
 Καὶ μετὰ τοῦ ληστοῦ ζητῶ πολλὰ μετανωμένος
 εἰς τὸ δεξιόν σου τὸ πλευρὸν νὰ 'μαι θεραπευμένος.
 "Ὡσπερ Θωμᾶς ὧδε πληγᾶς οὐκ ἐζητῶ νὰ βλέπω, 15
 ὅμως Θεὸν ὁμολογῶ, διάνοιάν μου τρέπω.
 Μνήμην θανάτου τοῦ Χριστοῦ διψῶν ἀναθιβάλλω,
 κι' ἐσύ, ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, τρέφεις μικρόν, μεγάλο.

- Τοῦ νοῦ μου εὐεργέτησον νὰ σὲ γλυκοφημίζη,
φαγίν τε ἄλλον παροῦ σὺ τὰ μέλη νὰ στηρίζη. 20
- Πλὴν δέ, Θεέ μου, δέομαι, ποίησε νὰ πιστεύω,
καὶ τὴν ὁδὸν σου ἐλπίζοντα πάντοτε νὰ ὀδεύω.
- φ.87^v Ὡ πελεκάνε Ἰησοῦ, δεῦτε μὲ δίχως στέμα
κάθαρὸν τὴν ἁμαρτωλὴν μὲ τίμιόν σου αἷμα!
Εἷς δὲ μικρὸς σου σταλαγμὸς δύναται καθαρίσειν, 25
τοῦ κόσμου ἁμαρτήματα τελείως ἀφανίσειν.
Ἰησοῦν βλέπω κρυπτόμενον, σ' ἄλλην μορφήν θεμένον·
πότε νὰ ῥθῆ τὸ πεθυμῶ σ' ἔμεν τὸν διψασμένον!
Νὰ δῶ κι' ἐγὼ τὸ πρόσωπον τὸ βλέπουν οἱ ἀγγέλοι,
πάντα νὰ θεωρεῖται τὰ ταπεινά μου μέλη. 30
- Τίτλος· μεταγλωττισμένον 2 εἰς ἀληθινὸν 18 μεγάλον 20 φαγεῖν τε... τὰ μέλλει 26 ἀφανίσει 27 κρυπτόν

7

*«Αἶνοι πρὸς τὴν Ζωοδόχον πηγὴν πεπονημένοι
παρὰ τοῦ πέρ' Ἀνδρέου Σκλέτζα»*

- φ.97 Ὁ Κύριος πάντως μετὰ σοῦ, χαῖρε, χαριτωμένη,
πρὶν τῶν αἰώνων τοῦ Χριστοῦ μήτηρ προορισμένη.
Χρυσὴ τῆς ἀρετῆς πηγὴ, ἐξακουστὴ παρθένε,
Μαρία, θάρρος ὀλωνῶν, καρπὲ χαριτωμένε. 5
Ἀγγέλων καὶ τῶν οὐρανῶν δέσποινα καὶ κυρία,
σωσμὸς πενήτων, τῶν παντῶν κυβέρνησις στήν χρεία.
Δούλη καὶ μήτηρ τοῦ Χριστοῦ, χαρὰ τῶν λυπομένων,
τὸ ἀπακούμπιον τῶν πιστῶν, ἐλπίς ἀπελπισμένων.
- φ.97^v Τῶν νεκρωμένων ἡ ζωὴ, εὔρεσις ἰατρείας,
φλέγα ψυχοπονέσεως, μορφὴ τῆς εὐγενείας. 10
Θεμέλιον, εὔρεσις, ἀρχή, βάθος ταπεινοσύνης,
πάσης μακαριότητος καὶ ταπεινοφροσύνης.
Σκεῦος τιμῆς κι' εὐπρέπειας, χάριτος οὐρανίας,
τοῦ Ποιητοῦ τὸ ἱερόν, εὔρεσις σωτηρίας.
Τῶν λυπομένων λύπησις, ἔγερσις τῶν πεσμένων, 15
ζωῆς ἡ ἀνακαίνισις, στάσις τῶν χαλασμένων.
Ἐξ ὅλες ὠραιοτάτη σύ, τοῦ Ἰεσοῦ βλαστάρη,
μὲ τὸν ἀνθόν, μὲ τὸν καρπὸν ἰδοῦ σ' ἡ πλούσια χάρη.
Θαλάσσης ἄστρον εἶ, ἀγνή, γεννήτρια σοφίας,
εὐγενείας φρικτὸς ἀνθὸς καὶ τῆς φιλανθρωπίας. 20

- Διῶξε τῆς ὅλης ἁμαρτιᾶς καὶ θλίψης μου τὸ βάρος,
 διότι εἰς σέ μοναχικήν, παρθένε, ἔχω θάρρος.
 Πᾶσα πληγὴ τῆς ἁμαρτιᾶς, ἀρχὴ τῆς σωτηρίας,
 ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως ἀλειψον κι' εὐσπλαγχνίας.
 Μὲ χεῖρα ψυχοπόνεσης σήκωσε τοὺς πεσμένους, 25
 τῆς ἁμαρτίας κοιμώμενους στὸν λάκκον καὶ πταισμένους.
 Εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας κυβέρνα, πάγαινέ τους,
 κι' εἰς τὸν λαμπρότατον ναὸν τοῦ τέκνου σου ἔμπασέ τους.
 Καὶ τὸ λοιπὸν μ' εὐσέβειαν καὶ σπλάγγνον τὸν Θεόν μου
 εὐχαριστῶ, ὅτι ἐπλοσεν ἐσέ, τὸ βότανόν μου. 30
 Καὶ τὴν πανάγαθόν του ἐσὲν Μαρίαν προσκυνοῦμεν,
 φ.98^v ἣν ἔχεις ἀξιότητα πάντες δοξολογοῦμεν.
 Τῶν οὐρανῶν σέ κράζομεν, κι' εἶσαι, ὑψηλότερα,
 τῶν σεραφείμ ἀσύγκριτον σέ καὶ τιμιότερα.
 Πάντες εἰς σέ ἐκδέχονται κι' ἔχου σε ὀδηγήτριαν, 35
 ἐμπρὸς εἰς τὸν μονογενῆ σ' ἐλπίζουν καὶ μεσίτριαν.
 Κόσμου λοιπὸν ἢ κιβωτὸς βλέπεις πῶς κινδυνεύει,
 ἁμαρτιῶν εἰς κύματα πλέγοντα σέ γυρεύει.
 Ἄπανωθιὸν τῶν οὐρανῶν, δέσποινα, ἀνεβασμένη,
 ὅπισθεν τοῦ μονογενοῦς μὲ σάρκα καθημένη, 40
 ὡς κέδρος καὶ κυπάρισσος ὑψώθης εἰς τὸ ὄρος·
 βλέποντα σέ ξενίζεται τῶν ἀρχαγγέλων χῶρος.
 Λέγοντες ποιά ἐκ τὴν ἔρημον ἐτούτην ἀναβαίνει,
 φ.99 ὥσπερ καπνὸς τοῦ λιβανιοῦ τὸ ἄρωμα χρισμένη;
 Μύρα κρατᾶ καὶ βάλσαμα χαριτοκυματίζει, 45
 ὅπου σταθῆ ἀρωματιῶν καὶ μυρωδία μυρίζει.
 Καὶ πλεονάζει ἡ χάρις σου τὲς χάρες τῶν ἀγγέλων,
 διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ καὶ προσκυνῶ καὶ θέλω
 νὰ δέχῃσαι τὰς στέλλομεν δεήσεις μὲ τὸ κλάμμα,
 διὰ νὰ δροσίζη μία σταγὼν τῆς χάρης σου τὸ κᾶμμα· 50
 διότι τὴν δόξα ἀγάλλῃσαι πάντα θεραπευμένη,
 πᾶσα πνοὴ στὴν χάρη σου ἐλπίζοντα νὰ μένη.
 Ἐσὲν τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ δέσποινα ὁμολογοῦσι,
 ὅλα σοῦ ὑποτάσσονται, πάντα δοξολογοῦσι.
 Νύκταν, ἡμέραν, τὸ πρωὶ κυριεύεις καὶ τὸ βράδυ, 55
 φ.99^v τὸν κόσμον, γῆν καὶ οὐρανόν, καὶ φθάνεις ἕως Ἄδην.
 Πάντες, νεκροὶ καὶ ζωντανοί, Μαρία ἀνακράζου,
 τρομάσσουσιν οἱ δαίμονες, δίκαιι ἀγαλλιᾶζου.
 Ἐλεημοσύνης δέσποινα, ἀγαθοσύνης φύσις,
 ζεμίστευγε τοὺς δούλους σου, μὴν τοὺς καταποντίσης. 60

- Δράκος κρυφὸς ὁ δαίμονας, λέων ὁ ἀντιστάτης,
ὅταν γυρεύῃ μὴ εὐρῆ ν' ἀρπάξῃ ὡς πειράτης.
Καθημερινὸν παράδιδε, Μαρία ἐνδοξοτάτη,
τοὺς εὐλαβεῖς σὸ τέκνον σου, ὦ μακαριοτάτη.
Κι' ἐμένα, κλίμαξ τοῦ οὐρανοῦ, θύρα τοῦ Παραδείσου, 65
ἄκουε τὸν ἀνάξιον, τὸν πάντα δουλευτὴν σου.
Τὴν χάριν σου, πανάχραντε, μὲ δοκιμὴν τὴν εἶδα,
φ.100 διαῦτος ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ ἄλλην οὐκ ἔχω ἐλπίδα.
Σκέποζε, πάντα φύλαττε, στήν χάριν σου μὲ κράτει
καὶ τοῦ ὀρισμοῦ σου δεῖχνε μου αἶ το μονοπάτι. 70
- Ἀνδρέου Σκλεγγίου μνήσθητι, ἄχραντε, πρεσβυτέρου,
ἀξία μήτηρ τοῦ Χριστοῦ, Κυρίου ἡμετέρου.
- 6 χρεῖαν 8 ἀπαγκοῦμπιον 18 εἶδους ἡ 20 εὐγενείας 21 δῖωξίς 32 ἀξι-
τητα 43 ποία 44 λιβανίου 49 τὰ στέλλομεν 51 δόξαν 62 εὐρεῖν

α

Ὕμνος στὴν Παναγία

- φ.88 Χαῖρε, κορόνα τῆς κυριαῆς, στέμμα τῆς παρθενιότης,
χαῖρε, καντήλα τς ὁμορφιάς, χαῖρε δένδρον τῆς νιότης.
Χαῖρε, πύργος εἰς τὴν τιμὴν, πουλάκι τῆς σπλαγχνιότης,
χαῖρε, παλάτιν τοῦ Χριστοῦ καὶ κάστρον τῆς θεότης.
- Χαῖρε, σκάλα τοῦ οὐρανοῦ, πόρτα τῆς Παραδείσου, 5
χαῖρε, σπαθὶ μὲ δύναμιν ἀντίδικα τς ἀβύσσου.
Χαῖρε, ὀποῦ λυτρώθησαν διὰ τὸν μονογενῆ σου,
χαῖρε, ὀποῦ ἐζήσαμε, Μαρία, τὴ ζωὴ σου.
- Χαῖρε, γούρνα τῆς βάπτισης, λάδι τοῦ μυρωμάτου,
χαῖρε, πηγὴ ἀφύρατος σὺ τοῦ ἁγιασμάτου. 10
Χαῖρε, πίστις τῶν Χριστιανῶν, θύρα τοῦ Ἁγίου Πνευμάτου,
χαῖρε, Μαρία δέσποινα, μήτηρ τοῦ ἀοράτου.
- Χαῖρε, λιβάδιν πράσινον, τῶν ἀρχαγγέλων σκόλη,
χαῖρε, νὰ σὲ δοξάζωμεν καμστερὴν καὶ σκόλη.
..... 15
χαῖρε, Μαρία, νὰ κράζωμεν, νὰ σ' ἐπαινοῦμεν ὅλοι.

Χαῖρε, μήτηρ ἐλεούσα, χαῖρε, πολλῶν βοηθεία,
χαῖρε, εἰς τὴν γραμματίσιν καὶ εἰς τὴν γυνῶσιν θεία.
Χαῖρε, κορόνα θαυμαστὴ καὶ ἁγιοσύνη θεία,
χαῖρε, ὅπου μᾶς ἔβγαλες ἐκ τῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια.

20

Χαῖρε, ὅπου προφήτευσεν γιὰ σέναν ἢ Σιβύλλα,
φ.88^v χαῖρε, ὅπου οἱ ἄγγελοι στήν Αἴγυπτον σὲ στεῖλα.
Χαῖρε, ὅπου ἐπέφτασιν τ' ἄνθη σ' ἐσὲν τὰ φύλλα,
κι' ἐκάμασί σου τὴν ἀδειὰν οἱ πέτρες καὶ τὰ ξύλα.

1 κυρίας 2 ὁμορφίας 8 μαρὶ ἂν τί ζωῆς σου 17 βοήθεια 22 στεῖλαν
23 ὅπου ὄντενεπέφτασιν 24 ἀδείαν

β

«Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον διὰ στίχων πολιτικῶν»

φ.89 Ἄλλ' ὦ παρθένε δέσποινα, ἄχραντε Θεοτόκε,
κυρία μου ὀλόδοξε, ὑπερπανάγαθέ μου,
ὑψηλοτέρα οὐρανῶν, ὑπερκαθαροτέρα
ἡλιακῶν μαρμαρυγῶν, ἀκτίνων, λαμπηδόνων,
τιμιότερα χερουβὶμ καὶ ἀσυγκρίτως πάντων,
τῶν οὐρανίων στρατιῶν ὑπερενδοξοτέρα,
τῶν προπατόρων ἢ ἐλπίς, τῶν προφητῶν ἢ δόξα,
τῶν ἀποστόλων καύχημα, κήρυγμα τῶν μαρτύρων,
ὁσίων ἀγαλλίαμα καὶ ἀσκητῶν λαμπρότης,
θυμιατήριον χρυσοῦν, λυχνία φωτοφόρε,
ἢ στάμνος ἢ βαστάσασα τοῦ οὐρανοῦ τὸ μάννα,
ἢ κιβωτὸς ἢ ἀληθής, ὁ θειότατος νόμος,
ὦ βάτε ἀκατάφλεκτε, εὐρύχωρον χωρίον
καὶ ράβδος ἢ βλαστήσασα τοῦ Ἄαρῶν ἐκείνου,
ράβδος ἐδείχθης ἀληθῶς καὶ ἄνθος ὁ υἱός σου,
φ.89^v Χριστὸς ἡμῶν ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ποιητής μου.
Σὺ κατὰ σάρκα τὸν Θεὸν ἐγέννησας καὶ λόγον,
πρὶν τόκου παρθελεύουσα, παρθένος μετὰ τόκον,
καὶ κατηλλάγημεν Θεῷ, Χριστῷ μου τῷ υἱῷ σου.
Σὺ βοηθὸς ἀμαρτωλῶν καὶ τῶν ἀβοηθήτων,
χειμαζομένων σὺ λιμὴν, παρηγορία κόσμου,
σὺ ὄρφανῶν ἀντίληψις καὶ λύτρον αἰχμαλώτων,
σὺ μοναστῶν στερέωμα καὶ κοσμικῶν ἐλπίδα,
σὺ τῶν χηρῶν ὑπομονή, ἀντίληψις καὶ σκέπη,

5

10

15

20

- καὶ τῶν παρθένων καὶ ἄγγελος, στέφανός τε καὶ τέρψις, 25
 κόρη σεμνή καὶ δέσποινα, βασίλισσα κυρία.
 Ὑπὸ τὰς πτέρυγας τὰ σὰς σκέπασον, φύλαξόν με,
 μὴ κατ' ἐμοῦ καυχῆσεται Σατὰν ὀλεθροτόκος
 καὶ κατ' ἐμοῦ ὁ μισθὸς μὴ ἐπαρθῆ ἔχθρός μου.
 Σὺ γὰρ μου, παναγγελική, καὶ βοηθὸς προστάτις 30
 φ.90 καὶ οὐ γινώσκω, δέσποινα, καταφυγὴν ἑτέραν.
 Παρακαλῶ σε, δέσποινα, μετὰ πολλῶν δακρύων
 μὴ ὁ γλυκύς σου ὁ υἱός, ὁ ποιητὴς καὶ πλάστης,
 διὰ πολλὰς ἅς ἔπραξα ἐκκόψῃ ἁμαρτίας,
 αἰτῶ σε δέ, ἀπέργασαι ἔλθειν ἐν τῷ Χριστῷ μου 35
 καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὰς αὐλὰς ἐκείνας τῶν ἁγίων,
 ἔνθα οὐκ ἔστι δάκρυα, οὐ θλίψις οὐδὲ λύπη,
 οὐ θάνατος, οὐ βάσανος, οὐδὲ στενοχωρία,
 ἀλλὰ χαρὰ ἀπλήρωτος, ἀπόλαυσις δικαίων
 καὶ τέρψις ἀδιάλειπτος, ζωὴ μὴ ἔχων τέλος, 40
 τρυφή καὶ ἀγαλλίασις καὶ δόξα καὶ λαμπρότης·
 καὶ πλήρωσον τὸ στόμα μου χάριτος, γλυκασμοῦ σου
 καὶ κίνησον τὴν γλῶσσαν μου καὶ χεῖλη τοῦ ὑμνεῖν σε
 μετὰ ψυχὴν χαρμόσυνον καὶ πρόθυμον καρδίαν
 καὶ μέλος τὸ ἀγγελικὸν ἐκεῖνο τὸ ὑμνωδὸς, 45
 ὁ Γαβριὴλ ἐφθέγγετο πρὸς σέ, παρθενομῆτορ.
 φ.90^v Ἀξίωσον τὴν δούλην σου τὴν ταπεινὴν, παρθένε,
 τοῦ λυτρωθῆναι τῶν παθῶν καὶ πάσης ἁμαρτίας,
 σκόρπισον πάντα λογισμὸν τὸν ἐκ τοῦ διαβόλου
 συγχῶς μοι ἐπεμβαίνοντα εἰς τὸ κατακρημνίσαι 50
 τὴν παναθλίαν μου ψυχὴν εἰς τάρταρον τοῦ Ἄδου,
 ρῦσαι με, Παναγία μου, ἐκ τῶν αὐτοῦ παγίδων·
 δός μοι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην, κόρη,
 προαίρεσιν θεοπρεπῆ καὶ βίον ἡγνισμένον,
 ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν Κύριον ὁμοῦ καὶ τὸν πλησίον, 55
 ὑπομονήν, ταπεινώσιν, ἐγκράτειαν, νηστείαν,
 δάκρυα κατανύξεως καθαρτικά, παρθένε,
 ἐνθύμησιν τῶν φοβερῶν κολάσεων ἐκείνων,
 ἐπιστροφὴν τε τῶν κακῶν ὧν ἔπραξα ἢ τάλας.
 Καὶ γὰρ ἐκ προαιρέσεως, ὡς σύ, παρθενομῆτορ, 60
 φ.91 ἐπίστασαι, οὐκ ἔστι μοι ἐλπίδα σωτηρίας·
 ἔφθειρα καὶ ἠχρεῖωσα ψυχὴν μου τε καὶ σῶμα,
 ἐκ νεαρᾶς ἢ ἄθλιος πάνυ τῆς ἡλικίας
 σκεῦος ἐγένην μισρόν, ἄχρηστον, ἐφθαρμένον.

- "Ὁλη κατηκολούθησα ἡ τάλας τῷ Βελίαρ
 ἐν λογισμοῖς, ἐν ἔργοις τε καὶ πράξεις τὰς ἀτόπους· 65
 ἄχρι τοῦ νῦν ὁ βδελυρὸς ἔλκει με, ὦ παρθένε,
 εἰς τὰ αὐτοῦ θελήματα· οὐαὶ μοι τῇ ἀθλίᾳ,
 ἐνέδρας ὁ παμπόνηρος βάλλει μοι καθ' ἐκάστην,
 καὶ λογισμοὺς κακοτελεῖς οὐ δύναμαι βαστάζειν. 70
 Συνήθειαν γὰρ ἔλαβον κακὴν τῆς ἀμαρτίας
 καὶ τάχα μόλις καὶ ποτὲ βούλομαι ἀνανῆψαι,
 ἔρκους φρικτοὺς ἢ δύστηνος καὶ συνταγὰς ποιῶμαι
 ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου τῷ Ἰῶ καὶ Θεῷ σου:
 «Ἄφες μοι, λέγω, δέσποτα, τὰ ἀμαρτήματά μου, 75
 καὶ τάσσομαι ἀπὸ τὸν νοῦν οὐ μὴ πταίσω σοι πλέον·
 ὦ τῆς μακροθυμίας σου, Χριστέ μου ζωοδότα».
- φ.91^v "ὦ, πῶς ἀνέχει, δέσποινα, ὁ εὐσπλαγγνος υἱός σου,
 ὄρων τὴν καταφρόνησιν καὶ τὰς ἐπιουρίας,
 τὸ ψεῦδος ὅπερ κέκτημαι τὸ ἄμετρον ἢ τάλας! 80
 "Ἄμα τῷ συνταγῆναι με, φεῦ μοι τῆς ἀφοβίας
 καὶ τῆς καταφρονήσεως, αὔθις ἐπὶ τὰ πρῶτα
 καὶ χεῖρονα ἐπεκτείνουμαι ἢ βέβηλος καὶ ψεύστης,
 καὶ ὡσπερ κύων κορεσθεὶς ἐπέκεινα τοῦ μέτρου
 αὔθις ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐμετὸν κατατρέχει, 85
 οὕτως ἐγὼ πορεύομαι στρέφων εἰς τὰ ὀπίσω.
 Μηδόλως εἰς συναίσθησιν ἔρχομαι ἢ παντλήμων,
 ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπόγνωσιν πολλάκις ὁ Βελίαρ
 ρίπτει με, Παναγία μου, δι' ὃ βοήθησόν μοι.
 Μὴ μὲ ἐάσης, δέσποινα, ἐπίχαρμα γενέσθαι 90
 τοῦ πονηροῦ, πανάχραντε, ἀλλὰ ἐξάρπασόν με
 ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μιανοῦ καὶ κακοτέχνου πλάνου
 καὶ δούλην με ἀπέργασαι τοῦ σοῦ υἱοῦ, παρθένε,
 σκεῦος τε πάλιν εὐχρηστον Πνεύματος τοῦ Ἁγίου
 φ.92 τοῦ σὲ ἐπισκιάσαντος χρόνοις ἐν τοῖς ἐσχάτοις, 95
 καὶ σῶσον με, πανύμνητε, ὡς οἶδας καὶ ὡς θέλεις
 καὶ δός μοι τοῦ δοξάζειν σε καὶ λέγειν ἐκ καρδίας:
 «Χαῖρε τὸ ἄσμα χερουβὶμ καὶ ὕμνος τῶν ἀγγέλων,
 χαῖρε, εἰρήνη καὶ χαρὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,
 χαῖρε, παράδεισε τρυφῆς, χαῖρε ζωῆς τὸ ξύλον, 100
 χαῖρε, τὸ τεῖχος τῶν πιστῶν, λιμὴν κινδυνευόντων,
 χαῖρε, ἀνάκλησις Ἀδάμ, τῆς Εὐας χαῖρε λύτρον,
 χαῖρε, πηγὴ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀθανασίας,
 χαῖρε, Ἁγίου Πνεύματος πηγὴ ἐσφραγισμένη,

χαῖρε, νὰ ἐθειότατε, χαῖρε, θρόνε Κυρίου, 105
 χαῖρε, ἀγνή, ἡ δράκοντος τοῦ ἀρχεκάκου κάραν
 συνθλάσας καὶ εἰς ἄβυσσον ρίψας πεπεδημένην,
 χαῖρε, τὸ καταφύγιον τῶν καταπονημένων,
 χαῖρε, ἀρᾶς ἢ λύτρωσις, δι' ἧς χαρὰ τῷ κόσμῳ
 ἐδείχθη, παναμώμητε, τῷ σῶ, Παρθένε, τόκῳ. 110
 Χαῖρε, ἡ μήτηρ τοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος,
 ᾧ πρόπει δόξα καὶ τιμὴ, προσκύνησις καὶ ὕμνος
 νῦν καὶ ἀεὶ καὶ πάντοτε, ἀμὴν εἰς τοὺς αἰῶνας.

14 ἐδείχθη (διόρθωσθ ἀπὸ ἔκδ. Assemani) 21 καὶ τῶν ἀβοηθήτων (δια-
 γεγραμμένο) παρηγορῆς κόσμου 28 ὀλοθροτόκος 30 παναγγελικὴν 50 συγχνῶς
 ἐπεβαίνοντα 55 τοῦ πλησίον 59 ἐπιστροφῇ 62 ψυχῇ

Υ

«Ρίμα περὶ τοῦ θανάτου»

- φ.92^v Ἐρομάσσω τον τὸν θάνατον· ὅταν ψυχὴ χωρίση
 ἀπὸ τ' ἁμαρτωλὸν κορμί, ποῦ θέλει καταστήσει;
 Νυκτόμερο λογίζομαι τὸν πικραμένον κόπον
 καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ψυχῆς εἰς ἐχθισμένον τόπον,
 διατὶ κατέχω τ' ἄτυχος, ἔχω τὴν βαρεμένην, 5
 πὼς θέλει χωριστῇ ἀπ' ἐμοῦ ἄτυχος καὶ θλιμμένη.
 Ἐγνοιᾶζομαι καθημερινὸν μὲ τί τὴν ὠφελήσω
 καὶ τί νὰ ποίσω ὁ ἄθλιος βοήθειαν νὰ τῆς δώσω,
 ἄλλο παρὰ στὸν θάνατον παραγγελία ν' ἀφήσω
 ἐκ τό 'χει μου νὰ τῆς δοθῇ, θαρρῶ νὰ τῆς βουθήσω. 10
- φ.93 Καὶ πάλιν διαλογίζομαι, καθημερινὸν θαρῶ το,
 ἐκεῖνοι ὅπου ἐπεράσασιν καὶ ἀφήκασιν τὸν βίον των
 μοῖραν εἰς χέρια ἐδικοῦ, μοῖραν εἰς χέρια φίλου,
 ἤγουν μὲ λόγια ἢ γραφὴν τὰ πάντα παραγγείλουν,
 εἰς τοὺς πτωχοὺς κι' εἰς ἐκκλησιὰς τ' ἄφηκαν νὰ τελειώσουν, 15
 διὰ τὴν ψυχὴν τὴν ἄτυχον αὐτὸ γοργὸν νὰ σώσουν,
 καὶ βλέπω ἀφοῦ τοὺς θάψωσιν, τὰ τρίμερα περάσουν,
 ἔρχετ' ἡ θλίψις νὰ περνᾷ, τὸν λογισμὸν ἀλλάσσουν,
 μοῖρα τὸ γράμμα κρύβουσιν, τοὺς λόγους τως ἀρνοῦνται,
 τὰ πράγματα λιμπίζονται, διὰ λόγου τως κρατοῦνται. 20
 Λοιπὸν στρέφω τὸν λογισμὸν, τὸ βούλομαι ν' ἀρχίσω,
 νὰ δώσω μὲ τὰ χέρια μου πρὶν τὴν ὁδὸν κινήσω,
 διατὶ φορὲς ἀκούγω το πρεσβύτου καὶ γραμμένο,
 ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ ποῖον ἔναι στεριωμένο·

- νὰ δώσω ἀπὸ τὸ ἔχει μου καὶ τῆς ψυχῆς μου μέρος, 25
 ἀπαντοχὴν εἰς τὸν Χριστὸν διὰ τὸ δεξίν του μέρος·
 τοῦ δράκοντος τὸ πέραμα, τὸ σκοτεινὸν γιοφύριν,
 νὰ σώσω εἰς τόπον ἀγαθὸν κι' εἰς εὐμορφον κλεισοῦριν.
- Ὡ Κύριε Παντοκράτορα, ὁπῶχεις τὴν ἀξίαν,
 ὅσοι σὲ κράζουν μὲ καρδιὰν δῶσ' των τὴν εὐωδίαν. 30
 Μὴ βλέπτης ἔργον τοῦ κορμιοῦ, ζητῶ σου ἐλεμοσύνην,
 σ' ὅλους νὰ σώση ἢ χάρις σου, ὅχι μὲ δικαιοσύνην,
- φ.93^v διατι ἔχομεν ἀπαντοχὴν, ὡς λέγουν αἱ γραφαί σου,
 τὸ στόμα σου τὸ ἅγιον, λέγω, παραγγελιές σου,
 ἀμαρτωλὸς οὐ χάνεται ἐὰν μετανοήση 35
 τὸ κρίμαν του μὲ τὴν καρδιάν, τὸ θάρρος του σοῦ δώση,
 διατι ἴσαι αὐθέντης δυνατός, σ' ἐλεμοσύνην κλίνεις,
 ὡς ποταμὸς ἀπλήρωτος τὲς χάριτές σου δίνεις.
 Δῶσε κι' ἐμὲ τὴν χάριν σου τὸ ῥίξεις νὰ τελειώσω,
 πρὶν νὰ μὲ λάβῃ ὁ θάνατος μὲ τὴν καρδιάν νὰ δώσω· 40
 νὰ ἴχω τὸ θάρρος νὰ διαβῶ τὸν σκοτεινὸν τὸν λάκκον,
 τοῦ γιοφυρίου πέραμα, κατοικητήριον δράκων,
 μήπως μὲ κλέψῃ ὁ θάνατος μέραν τὴν οὐ θωροῦμεν·
 καθημερνὸν στοὺς ἄλλοιους μας τ' ἀκοῦμεν, οὐ θωροῦμεν.
 Μὴ εἶπες ὅτι ἴσαι τρυφερὴ καὶ ὁ θάνατος μακραίνει, 45
 ἀλλὰ νέους καὶ γέροντας καθημερνὸν μακραίνει.
 Λοιπὸν βλέπε τὸν γέρακα μηδὲν σὲ κυνηγήση,
 εἰς τ' ἄνθος τῆς νεότης σου τὸ σκότος σὲ βυθίση.
 Ἄθλιε, βλέπε τὸν καιρὸν, τὸν μισεμὸν θυμήσου,
 ἐκεῖνοι ὅπου ἐπεράσασιν ὄντως οἱ ἐδικοί σου 50
 τὸ πῶς ἐχάσαν τὴν ἀξίαν καὶ ἐπόμειναν ἢ δόξα,
 νὰ εἶπες οὐκ ἐφάνησαν στὸν κόσμον οὐδὲ δῶσαν,
 οὐδὲ τὸν βίον τως μετ' αὐτοὺς ὡς ἦσαν ν' ἀφεντεύουν,
 στὸν ἄλλον κόσμον κρίνονται, τὸ κρίμαν των δουλεύουν·
- φ.94 στὸ σκότος κι' εἰς τὸν κίνδυνον, ἴς τόπον καθαρτηρίου 55
 τὰ κρίματα πληρώνονται μὲ κόπον κριτηρίου.
 Κι' εἰς καιρὸν ἀναστάσεως, ἡμέρα πικραμένην,
 ὅταν τὸ βούκινον φανῇ σ' ὄλην τὴν οἰκουμένην
 φωνὴ φρικτὴ καὶ φοβερά, ἢ γῆς θέλει τρομάξει,
 τὰ βῆθη θέλουν ταραχθῆ, τὰ μνήματα ἀνοίξει· 60
 καὶ ποία ψυχὴ δὲν θά θλιβῆ, μὲ τὸ κορμὶν νὰ κλαύση,
 ὅταν ἀκούσῃ τὴν φωνὴν ἀγγελικὴν νὰ κράξῃ:
 «Νεκροί, γοργὸν ἐγείρεσθε, ὁδεύετε στὴν κρίσιν,
 στὴν φοβεράν ἀπόλαυσιν ἀμαρτωλοὺς βυθίσει».

- Τὴν ὥραν θέλουν εὐρεθῆν ὅλοι ὁμοῦ δεμένοι,
 γυναῖκες, ἄνδρες μὲ κλαυθμὸν ἡμέραν λυπουμένην.
 Εἰς τὴν κοιλάδα Ἰωσαφάτ, εἰς τοῦ Δαβὶδ τοὺς οἴκους
 κοίσις ἐκεῖ θέλει γενῆ σ' ἁμαρτωλοὺς καὶ δίκιους.
 Τὰ ἔδεδόνται νὰ γλίχωνται τινὰν τως νὰ γνωρίσουν
 ἢ φίλον τως ἢ γνώριμον νὰ τὸν ἀναρωτήσουν. 65
- Ὅλοι θέλουσι γνωριστῆν ἄτυχοι καὶ θλιμμένοι,
 πῶς θέλου ἰδεῖν τὸν χωρισμὸν ἡμέραν τὴν κρυμμένην,
 ὅλοι μὲ τρόμον νὰ θεωροῦν στὴν μέσσην τως τὸν θρόνον,
 πῶς νὰ κατέβῃ ὁ βασιλεὺς νὰ τὸν ἰδοῦν μὲ τρόμον.
 Καὶ τότε θέλουσιν ἰδεῖν ν' ἀστράψη, νὰ βροντήσῃ, 75
- φ.94^v υἱὸς Θεοῦ νὰ κατεβῆ ὁ φοβερός νὰ κρίνῃ
 μὲ τὸν σταυρὸν στὸ χέριν του πρὸς τοὺς δικαίους εἰρήνη.
 Μηδεὶς ποτὲ νὰ μὴ μπορῆ στὸν θρόνον του νὰ κάτση·
 οἱ δίκαιοι θέλουσι χαρῆν, οἱ ἁμαρτωλοὶ τρομάξει. 80
- Ἐπρόσοψίς του ἀστραπὴ καὶ τὸ κορυὸν του λάμπῃ,
 οἱ ὀφθαλμοὶ μ' ἀγριότητα, ἡ γῆ θέλει τρομάξει.
 Μεγάλῃ φωνῇ, θαυμαστῇ ὡς τύμπανον λαλήσει,
 τὴν φοβερὰν ἀπόφασιν ὅλοι θέλουν γρικῆσει.
 Πρῶτον καλέσει δίκιους μὲ τοὺς αὐτοῦ πλεμένους 85
- ὁποῦ εἰς τὸ σκότος δούλευσαν, διὰ κρίμα τοὺς καχημένους.
 «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι μου, παιδία τοῦ πατρός μου,
 ἐσεῖς κληρονομήσατε τόπον τὸν ἐδικόν μου.
 Γυμνὸς ἦμουν καὶ ἐνδύσατε, ροῦχον ἐβάλετέ μου,
 ξένος ἦμουν, ἐδέχθητε, μονὴν ἐδώκετέ μου. 90
- Φυλακισμένος ἦμουνε καὶ ἐσυμπονέσετέ με,
 ἀρρωστημένος ἦμουνε καὶ ἐξαρρωστήσετέ με.
 Ἐπεινουν, ἐταγίσετε καὶ ἐθεραπεύσετέ με,
 θλιμμένος ἦμουν, ἤλθετε καὶ ἐσυμπονέσετέ με».
 Τὴν ὥραν θέλου ἀποκριθῆ: «Ὁ φοβερός αὐθέντης, 95
- πότε σὲ εἶδομεν ἐσὲ κι' ἐκάμαμεν τὸ λέγεις;»
 «Ἐκεῖνον τὸ ποιήσατε πτωχοῦ τοῦ ἀδελφοῦ μου
 στὸν κόσμον ἀποῦ φάνησαν κι' ἐκράζαν τ' ὄνομά μου,
 φ.95 ἐσεῖς αὐτοὺς ἐδέχθητε κι' ἐσυμπονέσετέ τους, 100
- ἐμὲν ἐθεραπεύσετε ὁμάδι καὶ μὲ τούτους».
 Ἐμαρτωλοὺς μὲ τὸν θυμόν: «Ἀπέχετ', ὀργισμένοι
 ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐσεῖς καταραμένοι».
 Οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπεκρίθησαν: «ὦ Κύριε, μὴν τ' ὀρίσης,
 τὸν λόγον σου μετὰστρεψε, μηδὲν μᾶς θανατώσης.

- Πότε γυμνόν σέ εἶδαμεν, πτωχόν, νά μᾶς ζητήσης: 105
 στόν κόσμον οὐκ ἐφάνηκες ἐγνωριμιάν νά δείξης.
 Καλά οὐκ εἶδαμεν ἐσέν νά 'σαι φυλακισμένος,
 ἀλλ' οὐδὲ εἰς τήν πόρταν μας πεινώντα, διψασμένος.
 Ἐέον ποτέ δέν σέ 'δαμεν ἐσέν ν' ἀποδεχθοῦμεν,
 οὐδ' ἀσθενῆς μᾶς ἔδειξας κι' εἰς τοῦτο νά σέ δοῦμεν. 110
 Μὲ τήν φωνήν τήν ἄγριαν ἀπολογίαν νά δώσης,
 τήν ὥραν στούς ἁμαρτωλοὺς τὸ 'ρίοις νά τελειώσης».
 «Στόν κόσμον σᾶς ἀπέστειλα πτωχόν τὸν ἀδελφόν μου,
 καθημερινόν νά σᾶς ζητᾷ αὐτός διὰ τ' ὄνομά μου.
 Σεῖς αὐτόν οὐκ ἐδέχθητε οὐδ' ἐπονέσετέ τον 115
 καί ἤλθεν κι' εἰς τήν πόρταν σας καί ἀπέκει ἐδιώξετέ τον.
 Λοιπὸν γοργόν πορεύεσθε, ἐσεῖς κωτηραμένοι,
 στήν ἐξορίαν πάντοτε, ἀπ' ἐμοῦ ἐξορισμένοι.
 Ἐσεῖς κληρονομήσατε τὸν τῆς ἀβύσσου λάκκον,
 τὸν σκοτεινόν καί πονηρὸν ἀπῶχει ἔσω δράκον». 120
 φ.95^v Ὁ ἄγγελος μὲ τὸ σπαθὶν δικαίους νά χωρίση,
 μὲ τήν μεγάλην δύναμιν ἐκείνους ν' ἀπαντήξῃ.
 Χωρίσει θέλει ὡς τ' ἄρνιά ὀπὸ' ἴναι μὲ τὰ ρίφια,
 τὰ ρίφια εἶν' οἱ ἁμαρτωλοί, οὐκ ἔχουν πλέα βοήθεια.
 Τὴν ὥραν θέλουσι χαρῆν οἱ δαίμονες νά παίρνουν 125
 τοὺς ἐδικούς τως μετ' αὐτῶν μετὰ σπουδῆς νά δένουν.
 Οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲ τρέμοντα δικαίους νά θεωροῦσιν,
 μὲ τὰς φωνὰς νά κράζουσιν, βοήθειαν νά ζητοῦσιν:
 «Ἄγγελοι, λυπηθῆτε μας, ψυχοπονέσετέ μας,
 μὲ τὰ σπαθιά σας τὰ λαμπρὰ δέτε, ἀπαντήξετέ μας». 130
 Ὡς λέοντες θέλουσι πηδᾶν, ὡς δράκοντες κινήσαν,
 τὸν ποταμὸν τὸν πύρινον στὸ πέραν τως δεθῆσαν.
 Νά βάνουν τοὺς ἁμαρτωλοὺς στόν βρῶμον καί σκουλήκιν,
 πάντοτε εἰς τὰς σάρκες τως ὡς πεινασμένοι λύκοι.
 Ἄφ' ὅτου τοὺς βουθίσουσιν καί κλίνουν μετ' ἐκείνους 135
 ὁ Ἄδης θέλει σφαλιστῆν μετὰ πολλοὺς κινδύνους.
 Ὡ θρῆνος, πόνος καί κλαυθμὸς ἐκείνην τὴν ἡμέραν
 ποὺ θέλ' εἶσται 'ς τὰς ἁμαρτωλοὺς ἡμέραν τὴν ὑστέραν.
 Τοὺς ἐκλεκτοὺς μὲ τὴν χαρὰν ἄγγελοι ν' ἀναβάσουν
 'ς παλάτιον τὸ οὐράνιον τὸν Κύριον νά δοξάσουν. 140
 Τὴν ὥραν θέλει σφαλιστῆ πόρτα τοῦ Παραδείσου·
 τελεῖ ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ νά ἔμπη τις ἐγγὺς σου.
 Νά πέση πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ τὴν γῆν νά κατακαύσῃ,
 πληθύνει θέλει ἡ θάλασσα τὸν κόσμον νά σκεπάσῃ.

Λοιπόν, βλέπωμεν τὸν καιρὸν, τὸ γίνεται θωροῦμεν, 145
 μὲ λογισμὸν πνευματικὸν τὸ ῥίξει ὁ Θεὸς νὰ δοῦμεν.
 Καθημερινὸν στὴν λειτουργίαν ν' ἀκοῦμεν τὰ εὐαγγέλια,
 τὰ ἐφανερῶσαν οἱ ἱερεῖς τῶν χριστιανῶν θεμέλια.

3 νυκτομερολογίζομαι 5 βαρεμένην 6 χωριστῆν 30 κορμίου 31 εἰς ὄλους
 32 διατὶ ἔχομεν ὄλοι 33 παραγγελίας 35 καρδίαν 37 δίδεις 39 καρδίαν
 43 τοὺς 44 ὁμοίους 50 ἀξίαν 51 νάπες οὐκ ἐφάνησαν ποτὲ 57 εἰς ὄλην 59 νά-
 νοίξη 66 τοῦ Ἰωσαφάτ εἰς τοὺς 67 δίκαιους 68 τ' ἀκδέχονται 71 θέλουν
 81 καὶ θαυμαστή 84 ἐδουλεύσαν 87 ἐνεδύσατε 93 θέλουν 105 οἶκ 113 ἐσεῖς
 114 ἀπ' ἐκεῖ 121 ἀρνία 122 εἶναι 125 δέ: πρόσθεσα 126 ζητοῦσι 128 σπα-
 θία 136 ὅπου στοὺς 138 εἰς 140 ἐγγίσου 145 λειτουργίαν 146 ἐφανέρωσαν

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Ὕμνος στὴ Μαρία Μαγδαληνή

Ἐπὶ τὴν ἔκδοσιν Καβαρνῶν σημειῶν ὀρισμένες βασικὲς διαφορᾶς: 23 ἀλειψες
 27 ἀντίρρητα 28 ἀψήφας 36 ψηλαφάτον ἤττης 56 φιλήση 66 ἐξαπολεῖτο πᾶς ἄν-
 θρωπος 90 τῆς ἀναπαύσεως 114 μ' ἐξαναφήσετέ των 118 ἐστένε τον 122 τουτόνων
 124 ὁ διὰ 128 εἶχες ἐξεψιστεύσει 133 τῶπραξεν' 140 ἐσύναξες 158 αὐθέντην
 164 ἀποκρίθηκεν 168 ἐχίων 182 ἀτῆς σου 190 τὸν οὐρανὸν 203 ἀπηλογήθη 205
 ἐπόσ' 221 καθύπερ 226 γίνη.

7. Τὸ ὄνομα Μαρία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸν Μαριάμ, ποὺ οἱ ἐρμηνευτὲς τοῦ
 δίνουσι περισσότερες ἀπὸ 70 ἐρμηνεῖες, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες: «φωτίζουσα»,
 «πικρὰ θάλασσα», ὅπως στὸ ποίημα.
13. Τοπωνύμιον. Ἡ πόλις Μαγδαλὰ τῆς Γαλιλαίας εἶναι ἡ πατρίδα τῆς Μαγδα-
 ληνῆς. Δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω ἂν ἡ λέξις ἔχη καὶ κάποια ἄλλη, συμβολικὴ
 ἐρμηνεία.
- 23-68. Γιὰ τὸ ἐπεισόδιον βλ. Λουκᾶ 7, 36-50. Στὴν Κ.Δ. δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα
 τῆς ἁμαρτωλῆς. Ἡ κοινὴ παράδοσις τὴν ταυτίζει μὲ τὴν Μαγδαληνήν, ἀπὸ τὴν
 ὁποία, σύμφωνα μὲ τὴν Κ.Δ. (Λουκᾶ 8, 2) «δακρυόσπιτον ἐπὶ τὰ πόδια αὐτοῦ».
 Ἐντελῶς ἄστοχα ὁ Καβαρνὸς συσχετίζει τὸ δεῖπνον τοῦ Φαρισαίου μὲ τὸν
 Μυστικὸν Δεῖπνον.
- 69-88. Στὸ σημεῖον αὐτὸ ἀρχίζει νέος συμφορμὸς τῶν γεγονότων τῆς Κ.Δ. Ἡ
 Μαρία ἡ ἀδελφὴ τῆς Μάρθας καὶ τοῦ Λαζάρου (Λουκ. 10, 38-42) δὲν εἶναι
 τὸ ἴδιον πρόσωπον μὲ τὴν ἁμαρτωλὴν ἢ μὲ τὴν Μαγδαληνήν. Ἀπλῶς καὶ αὐτὴ
 κάποτε ἀλειψε μὲ μύρον τὰ πόδια τοῦ διδασκάλου, ὅταν αὐτὸς ἀνέστησε τὸν
 ἀδελφὸν τῆς (βλ. πρὸ κάτω, στ. 119 κέ. Ἰωάν. 12, 3 κέ.). Ἡ παράδοσις τῆς
 δυτικῆς ἐκκλησίας ταυτίζει τὴν Μαγδαληνήν καὶ μὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Λαζάρου,
 καὶ ὁ Σκλέντζας ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν αὐτήν. Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα,
 Μαρία ἡ Μαγδαληνή. Ἄρθρον στὴ Μεγ. Ἑλλην. Ἑγκ. «Πυρσοῦ», καὶ
 Realencyclopädie für protestantische Theologie und Kirche (D. Albert
 Hauck), τόμ. 12, Λιψία 1903.
79. «Μὲ πνευματικὰ μέσα (ἐπίρρ.) ἄς φροντίξω νὰ ἐπιδιώκω καὶ τὰ σωματικὰ».
89. Μοιράσετε : ἀόριστος ὀριστικῆς.
93. Ὁ στίχος ἄμετρος. Λεῖπουν δύο συλλαβές.

- 97-104. Ἡ Μαγδαληνὴ ἀνῆκε στὸν ὄμιλο τῶν γυναικῶν ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Χριστὸ ἀπὸ τῆ Γαλιλαία.
101. *Τῶν μαθητῶν*: γεν. διαιρετική. Ἀνάμεσα στοὺς μαθητάδες.
- 105-134. Τὸ ἐπεισόδιο ἀφορᾷ πάλι τὴν ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου (Ἰωάνν. 11, 1-14 καὶ 12, 1-8).
- 135-174. Ἡ Μαγδαληνὴ μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες βρισκόταν «παρὰ τὸν σταυρόν». Ἡ ἴδια συμμετεῖχε στὴν ομάδα τῶν μυροφόρων καὶ αὐτὴ ἀξιώθηκε νὰ ἔχη πρώτη τὴ συνάντησιν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν (Μάρκ. κεφ. 16).
157. *Ἠφάνιστη*: Γιά τὸν μετρικὸ τονισμό βλ. σχόλιο τοῦ Στ. Ξανθοῦδίδου στὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἐρωτόκριτου, Ἠράκλειο 1915, σελ. 403 (Α 1546).
167. *Πρώτις*: διόρθωσιν Α. Πολίτη.
- 175-180. Σύμφωνα μὲ τὴν καθολικὴ παράδοσιν, ἔδρασε ἱεραποστολικὰ στὴ Μασσαλία καὶ ὕστερα μόνασε στὴν ἔρημο. Κατὰ τὴν ὀρθόδοξην παράδοσιν ἔζησε τὰ τελευταῖα τῆς χρόνια κοντὰ στὸν Ἰωάννη στὴν Ἐφεσο (Π. Τρεμπέλκας, *Realencyclopädie*, ξ.ά.).
- 187-188. Μὲ τὴν εὐχαρίστησιν ποὺ αἰσθάνθηκες οἱ θυσίαι τῆς σάρκα σου ἀναπαυκρίθησαν — ἐσπλήρωσαν τίς θυσίας τοῦ λυτρωτῆ.
196. Τὴν ἴδια σύνταξιν τοῦ ἀγάλλομαι μὲ ἀντικείμενον σὲ αἰτιατικὴ βλ. καὶ στὸ 7, 51.

3. «Ἐὐχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα»

14-15 = «Ὅταν ἡ χάρις σου θελήσῃ νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ὀρισμός σου, δὲν ὑπάρχει περίπτωσιν νὰ ἀποτύχῃ, νὰ μὴν τελειοποιηθῇ». Ἡ λέξις ἀκροπάση δὲν μαρτυρεῖται στὰ λεξικά, προσφέρεται ὅμως στὴν παραπάνω ἐρμηνεία. Ἡ λέξις εὔταξις ἐπίσης ἀμάρτυρη καὶ δυσερμηνευτὴ.

4. «Αἰ ἐπὶ τὰ θεραπείαι τῆς Θεοτόκου»

8. *Τῶ διδασκάλω*: γενικὴ πληθυντικῶς; Ὁ στίχος δυσερμηνευτός.

5. Ἕγνος στὸν ἅγιον Φραγκίσκο τῆς Ἀσσίζης

- 2-4. «Ὁ δημιουργὸς δὲν ἀργοπύρησε νὰ πλάσῃ αὐτὸν ποὺ θὰ ἔσπερνε τίς ἀρετὰς καὶ θὰ ἀφάνιζε τίς ἀμαρτίαι», δηλ. ἐσένα.
14. «Τοῦ ἦσουν».
- 15-16. «Τὸ μαρτύριον ποὺ δὲν ἀξιώθηκε τὸ κορμὶ τὸ βρῆκε ὁ νοῦς».
- 17-22. «Ὅταν ἄρχισε νὰ πλησιάζῃ τὸ ἀναπόφευκτον τέλος τοῦ θανάτου, ποὺ σ' ἐσένα ἦταν ἤδη γεμάτο ἀρετὰς... ὁ Χριστὸς σοῦ ἔδωκε τὸν τύπον τοῦ ἑξαπτερυγοῦ». Ὁ ἅγ. Φραγκίσκος δέχτηκε τὰ στίγματα τοῦ μαρτυρίου τοῦ Χριστοῦ στὰ 1224 (*Dictionnaire de Theologie Catholique*, Παρίσι 1909-1950).
- 27-28. Δυσνόητος ὁ ὑπαινιγμὸς «Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (;) μὲ τὴ μυστικὴ ἱκανότητα εἶχε προφητέψει γιὰ σένα καὶ σὲ εἶχε προσοίσει γιὰ ἀποστολὴν στὸν κόσμον (;)».
- 29-30. «Ἡ πράξις σου ἔλαμψε σὰν καθρέφτης, ἥλιος σωστός, κι' ἔδειξε τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ (ποῦ ζοῦσες) κλπ.».
- 31-32. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ἱεραποστολικὰ του ταξίδια ἔγινε στὴν Αἴγυπτον, ἄλλο στὴ Συρίαν (βλ. στ. 15-16).
- 35-36. Τὸ δίστιχον δυσερμηνευτό. Μὲ τὴν στίξιν αὐτὴν προσπαθῶ νὰ διευκολύνω τὴν

- ἐρμηνεῖα κάπως ἔτσι: «Σὺν . . . δὲν ἐστράφηκες σὲ σπίτι καὶ πλῆθος (=στὴν κοσμικὴ ζωὴ), ἀλλὰ στὴν κοίτη σου».
- 37-39. *Μισθοί-μισθά*: οἱ λέξεις πρέπει νὰ ἔχουν τὴν εἰδικότερη σημασία τῆς ἀξιωμασίας, ὅχι τῆς ἀνταμοιβῆς: Οἱ πράξεις σου ποὺ ἀξίζουν ν' ἀνταμειφθοῦν.
40. *Περιστάτης*: ἡ λ. ἄγνωστη. Μὲ τὴν διόρθωση τοῦ *ναὸς* σὲ *λαὸς* ἀποδίδω τὸ ἐπίθετο μὲ τὴν σημασία: ὁ λαὸς ποὺ βρίσκεται γύρω σου.
49. *Τέτοιας γνώμης*: γεν. ιδιότητος.

6. «*Δέσεις εἰς τὴν ἀγίαν κοινωνίαν κλπ.*»

- Ὁ Καβαρνὸς ἐκδίδει τὸ ποίημα σὲ τετράστιχα, ἐντελῶς ἄστοχα.
20. Ἡ διατύπωση ὅχι σαφῆς. Ἡ ἔννοια: «Ἄλλη τροφή ἐκτὸς ἀπὸ σένα νὰ μὴν ἔχουν τὰ μέλη μου».
- Σχετικὰ μὲ τὴν γνησιότητα τῆς δέησης καὶ τὴν πιστότητα τῆς μετάφρασης βλ. στὸν Καβαρνό, σελ. 9.

7. «*Αἶνοι πρὸς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν κλπ.*»

18. «Ἴδού σου ἡ πλ. γ.».
51. Ἀλλάλλομαι μὲ ἀντικείμενο σὲ αἰτιατικὴ βλ. καὶ στὸ 1, 146

α. *Ὑμνος στὴν Παναγία*

Ἡ ἰδιοτυπία τῆς ὁμοιοκαταληξίας (τέσσερες - τέσσερες στίχοι) δείχνει πρωϊμότητα (βλ. Λίνου Πολίτη, Ποιητικὴ Ἀνθολογία. Βιβλίον Δεύτερον, Μετὰ τὴν Ἄλωση, Ἀθήνα 1965. Σημειώσεις, σελ. 166). Τὸ κείμενο παραδίδεται μὲ ὀρισμένες μετρικὲς ἀνωμαλίες: Ἀπὸ τὸ τετράστιχο 13-16 λείπει ἕνας στίχος. Ὁ στ. 17 χωλαίνει μετρικὰ. Ὁ στ. 20 ἔχει ἀτελεῖ ὁμοιοκαταληξία.

β. «*Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον διὰ στίχων πολιτικῶν*»

40. Ὁ συντακτ. βιασμὸς (*ἔχων*) μαρτυρεῖ κακὴν χρῆσιν τῆς λόγιας γλώσσας (ὁ τύπος ἴδιος καὶ στὸν Assemani).
44. Ἀσυνταξία, ποὺ ὀφείλεται καὶ πάλι στὴν χρῆσιν τῆς λόγιας γλώσσας.
59. Ὁ βιασμὸς ὀφείλεται στὴν ἐπέμβαση τοῦ ἀνθολόγου, ποὺ προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ τὸ γένος.
65. *Βελλιο*: κύριο ὄνομα· ὁ διάβολος, τὸ πονηρὸ πνεῦμα.
66. Συντακτικὸς βιασμὸς.
78. Γραμματικὸς βιασμὸς.
83. *Ψεύστης*: βλ. καὶ σημ. στ. 59.
- 106-107. Βλ. καὶ σημ. στ. 59.

γ. «*Ρίμα περὶ τοῦ θανάτου*»

14. «Νὰ προσφέρουν ὅσα ἄφησαν».
- 24-28. Συμφυρμὸς χριστιανικῆς καὶ λαϊκῆς δοξασίας.
32. «Μὴ φερθῆς μὲ δικαιοσύνη, ἀλλὰ μὲ χάρη».
67. Ἡ κοιλάδα τῆς κρίσεως κατὰ τὸν προφήτη Ἰωήλ.
- 69-71. Ἡ σύνταξις δὲν βοηθεῖ στὴν κατανόηση τῶν στίχων, ποὺ δὲν εἶναι ὠστόσο δύσκολη.
- 85-86. Δυσνόητο τὸ δίστιχο.

- 97-100. Ἄτελής ὁμοιοκαταληξία, συνηθισμένη σὲ πρόημα κείμενα.
 103. Ἰ.Πεγκρίθωσαν. Ἡ διήγηση γίνεται στὸ σημεῖο αὐτὸ πρὸς ζωηρή. Στὴ θέση τοῦ μέλλοντα χρησιμοποιεῖται ὁ ἄοριστος.
 107. αὐτοὶ μόνον δὲν σὲ εἶδαμε. . . »
 111-112. Μιλοῦν ἀκόμη οἱ ἀμαρτωλοὶ ποὺ ἀρνοῦνται τὴν ἐνοχὴ τους: «Ὁ ὄρισμός σου νὰ πραγματοποιηθῆ στοὺς ἀμαρτωλοὺς (=σὲ ἄλλους, ἔξω ἀπὸ μᾶς)».
 113-115. Βλ. σημ. στ. 97-100.
 131-132. Βλ. σημ. στ. 68-70.
 134. Ἡ πρόταση ἑλλειπτική. «Σκουλίκι ποὺ θὰ βρεῖται. . . »
 142. Ὁ τύπος ἐγγύσου τοῦ χφ δὲν παρέχει νόημα. Ἀλλὰ καὶ ἡ γραφὴ ἐγγύς σου πάλι δὲν βοηθεῖ στὴν κατανόηση.

Γ Λ Ω Σ Α Ρ Ι Ο¹

- ἀδειά: α,24 εὐρυχωρία (ἐκάμασί σου τὴν ἀδειάν: σοῦ ἄνοιξαν τὸ δρόμο)
 ἀθιβόλι: 1,214 ὑπόδειγμα (Δημ.)
 ἀκόζιστος: 5,17 αὐτὸς ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀλλαγὴ, ἀναπότρεπτος (κοξίζω: ἀλλάζω γνώμη Α.Κρ.-Πάγκ.)
 ἀκραλαφρώνω: 5,47 ἐλαφρώνω (ἀκρα: ἐπίρρ.-λίγο Ἀκαδ. πρβ. ἀκρακούω). Βλ. καὶ Χατζηδάκι, ΜΝΕ, Α', 478-9, Β', 583 κέ.)
 ἀκραναπαύω: 1,75 καθησυχάζω
 ἀκροπαίονω: 3,14 (ἡ λέξις δυσσεμνήγνυται: ἀμάρτ. Λεξ.)
 ἀλλότες: 1,169 ἄλλοτες (Ἀκαδ.)
 ἀναγυρεύγω: 1,98 ἀναζητῶ, ψάχνω
 ἀναθιβίλλω: 6,17 διηγούμαι, ἀναφέρω, θυμοῦμαι
 ἀνακράζω: 1,223 φωνάζω δυνατὰ, ἐπικαλοῦμαι
 ἀναλέγω καὶ ἀναλέγομαι: 1,15 διαλέγω (Ἀκαδ.)
 ἀναπαγή: 1,90 ἀνάπαυση, ἡσυχία
 ἀναρωτῶ: γ,70 ρωτῶ
 ἀνατριχῶ: 5,20 σηκώνονται οἱ τρίχες μου, φρίττω

1. Συνομογραφίες:

- Βλάχος: Θησαυρὸς τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς βάσεως τετράγλωσσος . . . παρὰ Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητός, Βενετία 1659.
 Γύπ.: Γύπαρις, Κρητικὸν δρᾶμα . . . ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Κριαρᾶ, Ἀθ. 1940
 Δημ.: Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης (τ. 1-9), Ἀθ. 1958.
 Ἑρωτ.: Βιτζέντζου Κορνάρου, Ἑρωτόκριτος, ἔκδ. κριτικὴ . . . Στεφ. Α. Ξυθουδίδου, Πράκλειο 1915 (σ. 477-744).
 Du Gange: Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis, auctore Carolo du Fresne, Domino du Cange, Vratislaviae, 1891.
 Θυσία: Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, κριτικὴ ἔκδ. Γ. Μέγα, ἀναθεωρηθεῖσα (Ἀθ. 1954).
 Κατζ.: Γεωργίου Χορτάτη, Κατζοῦρμος, κωμῶδία. Κριτικὴ ἔκδοσις. . . Αἰ-νον Πολίτη, Ἑράκλειο 1964 [Ἑταιρεία Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν].
 Πάγκ.: Γεωργ. Ἑμμ. Παγκάλου, Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Κρήτης (τ. 1-3), Ἀθ. 1955-1966.
 ἀμάρτ. Λεξ.: λέξις ἢ τύπος ἢ ἐρμηνεία ποὺ δὲν μαρτυρεῖται στὰ Λεξικά.

- ἀναδακρύνω καὶ ἀνεδακρύνω: 1,107 ἀναδακρύνω
ἀναστένομαι: 1,118 εὐφραίνομαι, νιώθω σὰν ἀναστημένος
ἀναστοροῦμαι: 1,202 θυμοῦμαι
ἀνεκατόνω: 1,139 κἀνω ἔνω κἀτω, ἀναστατώνω
ἀνέν (καί): 1,202 ἄν εἶναι, ἄν (συμβαινῆ νά)
ἀνόητα, τά: 5,25 τὰ ἄλογα ὄντα (ἐρμηνεῖα ἀμάρτ. Λεξ.)
ἀνόλπιδα: 1,180 ἐπίρρ. ἀνέλπιστα (ἐρμηνεῖα ἀμάρτ. Λεξ.)
ἀντήρητα: 1,27 ἐπίρρ. χωρὶς φόβο
ἀντίδικα: α,6 ἐπίρρ. ἐνάντια
ἀντιστάτης: 1,224 7,61 ἀντίπαλος, ἐχθρὸς
ἀντίτυπον (Χριστοῦ): 5,27 ἀντίγραφο
ἀξιώνομαι: 1,1 5,16 ἀξιώνομαι
ἀπακούμιον: 7,8 τὸ μέρος ὅπου μπορεῖ νὰ ἀκουμπήσῃ κανεὶς, καταφύγιο
ἀπακουμπῶ: 5,9 στηρίζομαι, ἀκουμπῶ γιὰ ἀσφάλεια (Μ. Μανούσακα, Ἡ
ὀμιλία τοῦ νεκροῦ βασιλιᾶ, Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλ. Σχ. Π. Θ. Μνημόσυνο Μα-
νόλη Ἰριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1963, 295 κέ.)
ἀπαντοχῆ: γ,26 προσδοκία, ἐλπίδα
ἀπανωθιῶν: 7,39 πᾶνω ἀπὸ (*Idem quod ἀπάνω. Du Cange- ἀπανωθιῶν τῶν νεφῶν:*
ὕπερ τὰ ν.)
ἀπεις: 1,200 σύνδ. χρον. ἀφοῦ
ἀπεργίζομαι: β,35 κἀμνω, καθιστῶ
ἀπιλογοῦμαι: 1,201 ἀπαντῶ
ἀπλήρωτος: γ,38 ἄφθονος, ἀτέλειωτος (Ἀκαδ. στή λ. ἀπλέρωτος)
ἀποβουλώνω: 5,21 βυθίζω πρὸ βαθιά (ἀνακ. κ. Μανούσακα)
ἀπολυθῶ καὶ ἀπολυθῶ: 1,21 ἀπελευθερώνω, ἀπαλλάσσω
ἀποφεντεύω: 5,32 γίνομαι κύριος, ἐξουσιάζω
ἀπτω καὶ ἄπτω: 3,5 ἀνάβω
ἀρεσκόμενος: 5,14 ἀρεστὸς, εὐχάριστος
ἀτός, -ή, -ό: (μου, σου, του) 1,182 ἐγώ, ἐσύ, αὐτός, ὁ ἴδιος
ἀτυχος: γ,16 γ,71 δυστυχημένος
ἀψηλάφιστος: αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ψηλαφιστῆ (ἐρμηνεῖα ἀμάρτ. Λεξ.)
βιραμένος: 1,72 στενοχωρημένος
βλαβόντες: 1,221 ἀμάρτυρος τύπος μετοχῆς τοῦ β. βλίβω, καχεκτικοί, ἀσθενικοί
βότανον: 7,30 ἱαματικὸ βοτάνι, μ.φ. Θεραπεία
βουθίζω: γ,135 βυθίζω
βοῦκινον: γ,58 σάλπιγγα
βρωμος: γ,133 δυσσομία, βρωμιά
γεῶω: 1,181 προσφέρω γεῦμα
γιαγέρωω: φέρνω πίσω, γυρίζω πίσω: γιάγειρος 1,210 γιαγερωμένος 1,127
γλίχομαι: γ,69 ἐπιθυμῶ, ὀρέγομαι
γλυκοτεριπλέκω: βλ. περιπλέκω
γλυκοσημίζω: 6,19: ἐπαινῶ μὲ γλυκὰ λόγια (λέξι ἀμάρτ. Λεξ.)
γνέμα: 3,12 νεῦμα, γνέψιμο
γνόθω: 1,57 νιώθω, καταλαβαίνω (ἤρωσε: ἀπὸ τὸν τύπο γνόθω. Βλ. σχετικὰ
Ἐρωτ. σελ. 406 [Λ 2144])
γνωριστής: 1,39 γνώστης (λέξι ἀμάρτ. Λεξ.)
γρικῶ: 1,13 ἀκούω, νιώθω: γρικᾶται 1,11

- δέμα: 3,9 δεσμὸς
 δημέριν: 1,49 δηνάριον
 δοικοῦμαι: 1,79 κυβερνῶ τὴ ζωὴ μου, ζῶ
 δοκιμή: 7,67 δοκίμασμα, ἀπόδειξη
 δροσός: 1,185 δροσιά
- ἐδίτις: 1,40 ἔτις (κατὰ τὸ ἔτις - ἐδέτις· πρβ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ Β', 591. Βλ. καὶ
 Θανατικὸ Ρόδου στ. 235: ἐδίτις [Wagner])
 ἐκδέχομαι: 7,35 γ,69 περιμένω, ἐλπίζω
 ἐκρατῶ: βλ. κρατῶ
 ἔλευφε: 1,23 ἀφ. τοῦ ἀλείφω
 ἐμαντός: 1,183 ἐκιντὸς
 ἐνελέκτηρες: βλ. ἀναλέγομαι
 ἐξιά: 1,114 ἐξουσία, ἐλευθερία προσωπικῆ
 ἐξαγοριά: 1,209 ἐξομολόγηση, ἡ συγχώρηση (Δημ.)
 ἐξακούομαι: ἀκούομαι ἀπὸ μακριὰ
 ἐξαπολνῶ καὶ ἐξαπολνῶ: 1,66 βλ. ἀπολνῶ καὶ ἀπολνῶ
 ἐξάργει: βλ. ξαργῶ
 ἐξαρωστήσετε: βλ. ξαρωστῶ
 ἐξετελεύσει: βλ. ξετελεύνω
 ἐξεφῆκεν: βλ. ξαφήνω
 ἐξόμπλις: 1,211 παρὰδειγμα, ὑπόδειγμα, πρότυπο
 ἐξοφύγη: βλ. ξοφεύγω
 ἐξώθη(ν): βλ. ἀξώνομαι
 ἐπιλογίθης: βλ. ἀπιλογοῦμαι
 ἐπίτροπος: 5,49 ἐπίτροπη (θελ.) 1,96 οἰκονόμος, ἐπόπτης, κυβερνήτης
 ἐπιστροφή: β,59 μεταστροφή, τέλος
 ἐπίχαρμα: β,90 ἀντικείμενο ἐμπαιγμοῦ (ludibrium, λατ. μετάφρ. Assemani)
 ἐπόλκα: βλ. ἀπολνῶ καὶ ἀπολνῶ
 εὐχαιρος: 1,138 εὐδαιος
 εὐχαριστήμενος: 4,11 εὐχάριστος, εὐάρεστος (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)
 εὐταυμος: 3,13 (ἡ λέξις δυσερμηνευτῆ ἀμάρτ. Λεξ.)
 εὐχαριστία: 1,209 θεία Εὐχαριστία
 ἐχθισμένος: γ,4 ἐχθρικός, μισητὸς (τύπος ἀμάρτ. Λεξ.)
- ζήτημα: 5,12 αἴτημα
 ζουράρης: 1,45 τοκιστὴς
- ἦνωσε: βλ. γνώθω
 ἠφάνιστην: βλ. φανίζομαι
- θέλημα: 1,187 εὐχαρίστηση (Δημ.)
 θεωτεία: 4, τίτλ. ἔπαινος, ὕμνος (;) (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)
 θεωτεύομαι: 1,82 1,84 1,86 6,30 θεωτευμένος: 6,14 7,51 εὐχαριστιέμαι
- ἰσάζω: 1,165 εἶμαι ἴσος, ὅμοιος
 ἴτις: 1,36 ἔτσι
- καθούρι: 4,7 καταρρακτώδης βροχὴ, κατακλυσμὸς
 καθρίπτεις: 1,211 5,29 καθρέφτης

κακοτελής: β,70 αὐτὸς ποὺ κάνει τὸ κακὸ (λέξη ἀμάρτ. Λεξ.)
κακότεχνος: β,92 αὐτὸς ποὺ τεχνάζεται τὸ κακὸ
καλὴ καρδιά: 1,187 εὐχαρίστηση
καλοεργικοῦμαι: 1,44 καλοκαταλαβαίνω
καματερὴ: α,14 ἐργάσιμη μέρα
καταγογγύζω: 1,60 μουρμουρίζω ἐναντίον κάποιου, διαμαρτύρομαι
κατατρέχω: β,85 σπεύδω (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)
καταχορταίνω: 1,118 χορταίνω ἐντελῶς
κατεξηγοῦμαι: 1,204 ἐξηγῶ, ἐκθέτω (λέξη ἀμάρτ. Λεξ.)
κατερωτῶ: 1,108 ρωτῶ μὲ ἀγωνία, μὲ ἐνδιαφέρον (λέξη ἀμάρτ. Λεξ.)
κατευοδώνω: 5,46 δίνω καλὴ ἔκβαση
κάτις: 1,197 κάποιος, τίς
κλεισοῦρα: γ,28 κλεισοῦρα, στενὸ πέρασμα
κηβεύγω: 1,117: *κηδεύγω* περιποιοῦμαι (πρβ. *κήβεψη*, ΜΝΕ Α', 82)
κοπιασμένος: 1,91 κοπιώδης, γεμάτος κόπους (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)
κουφά: 1,224 ἐπίρρ. κρυφά
κρατῶ: 1,132 1,170 6,8 θεωρῶ· 1,198 κατέχω
κρίμα: γ,86 κρίση
κουτήριον: 5,16 γ,56 βάσανο, βασανιστήριον
κουρσάρος: 5,35 κουρσάρος (Βλάχος)
κυβέρνησις: 7,6 ἐξοικονόμηση, ἐξυπηρέτηση (Κατζ.)
κυριά: α,1 ἡ ἰδιότητα τῆς κυρίας

λογάρι: 1,46 χρηματικὸ ποσὸν (Δημ.)
λύπησις: 7,15 ἔλεος, συμπόνια
λυπητερός: ἐλεήμων, εὐσπλαχνος

μαρτύρι: 5,8 μαρτύριο
μαρτυρικόν: 1,37 μαρτυρία, παράδειγμα (=testimonium, μαρτύριον· ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)
μεσίτειο: 5,11 μεσιτεία (ἡ ἐρμηνεία δὲν ἀπαντᾷ στὰ Λεξικά)
μεταγλωττᾶται: 1,12 μεταφράζεται (ὁ τύπος δὲν ἀπαντᾷ στὰ Λεξικά)
μισθός: 1,206, ἀνταμοιβή· οἱ μισθοί: 5,37 τὰ μισθά: 4,39 ἀξιομισθίες (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)
μνημόριον: 1,106 μνήμα, τάφος
μοίρα: γ,13 γ,19 μέρος, μερίδιο, μερικοὶ ἄνθρωποι
μονή: γ,90 τόπος διαμονῆς, κατάλυμα

ξάκουστος: 1,178 ξακουστὸς
Ξαργῶ: 5,2 ἀργοπορῶ, καθυστερῶ
Ξαρωστῶ: γ,92 θεραπεύω
Ξαφήνω: 1,102 ἐγκαταλείπω (Γ'ύπ.)
Ξελημονοῦμαι: 5,52 λησιμονῶ
Ξεμιστεύγω: 1,33 1,70 1,128 5,33 7,60 συγχωρῶ, ἀμνηστεύω, σώζω (Πάγκ.)
Ξενίζομαι: 7,42 παραξενεύομαι, θαυμάζω
Ξετελειώνω: 5,33 τελειώνω, ὀλοκληρώνω
Ξετρέχω: 1,78 1,79 ἀκολουθῶ, κυνηγῶ, ἐπιδιώκω
Ξηγοῦμαι: 1,2 ἐρμηνεύω, διηγοῦμαι μὲ λεπτομέρειες
Ξοφεύγω: 5,5 καταφεύγω (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)

- οδία: 1,124 διά, για
 όκνεώ: 1,52 τεμπελιάζω, διστάζω
 όκνω: 1,80 άμελῶ
 όλεθροτόκος: β,28 αυτός που γεννά τον όλεθρο
 όμίδι: γ,100 μαζί
 όργισμένος: γ,101 αυτός που προκαλεί όργη, άξιος όργης (έρμηνεία άμάρτ. Λεξ.)
 παιροτοῦμαι: 1,135 παρατῶ, έγκαταλείπω
 παιροτέπομαι: 1,64 1,96 αλλάζω κατεύθυνση, αλλάζω γνώμη, χάνω τὰ λογικά μου
 παιναγγελική: β,30 αυτή που έχει όλες τις χάρες τῶν άγγελῶν
 παροφθάνω: 6,6 φτάνω, προφταίνω
 παρθενιότη: α,1 παρθενία
 παρού: 6,20 παρά
 πασανείς: 1,66 καθέννας
 περιάτης: 7,62 πειρατής
 περιπλέκω: 1,136 περιπλέκομαι: 4, 6 άγκαλιάζω
 πέραμα: γ,27 γ,42 πέρασμα, τὸ σημεῖο από θπου περνᾶ κανείς στην άπέναντι
 όχθη
 περιστίτης: 5,40 (λαός) αυτός που στέκεται γύρω γύρω (λέξη άμάρτ. Λεξ.)
 περιφυλάττω: 1,230 περικλείω και φυλάγω από παντοῦ
 πλέγω: 7,38 πλέω πλεμένος: γ,85 μτχ. αυτός που έχει πλεύσει
 πλεονάζω: 7,47 περνῶ τὰ ὅρια, ξεπερνῶ
 πληγή: 7,23 πλήγμα (Δημ.)
 πλησεμένος: 1,129
 ποθέ: 1,49 σὲ κάποιον τόπο, κάπου
 ποῦς και ποῖος: 1,46 γ,24 ὁ ὁποῖος, κάποιος
 πρικοθάλασσα: 1,8 πικροθάλασσα
 πρικοῦσα: 1,9 πικρή
 προμηνυτεύω: 5,27 προμηνῶ, προαναγγέλω (τύπος άμάρτ. Λεξ.)
 προτερεύω: 1,132 1,142 ξεπερνῶ, προηγούμαι
 πρῶτις: 1,167 πρῶτα
 σκληρώνω: 5,45 σκληραίνω, κάνω σκληρὸ κάτι (τύπος άμάρτ. Λεξ.)
 σκιάζομαι: 1,149 ὀραματίζομαι (ή έρμηνεία δὲν άπαντᾶ στα Λεξικά)
 σκίων, τό: 1,168 σκιά, σκιαγράφημα, εἰκόνα (ή λέξη δὲν μαρτυρεῖται στα Λεξικά)
 σκοπῶ: 1,165 1,167 έξετάζω, προσέχω
 σπιγτής: 5,3 σποριάς (πρβ. Θυσία 827: σφακτής: τύπος άμάρτ. Λεξ.)
 σπλαχνιότη: α,3 σπλάχνος, εὐσπλαχνία
 σπλάχνος: 1,148 άγάπη, στοργή
 σπουδατικός: 1,137 βιαστικός, γρήγορος
 στάσις: 7,16 άνέγερση, άνόρθωση
 τὰ στέκοντα στη γῆ: 1,171 τὰ έγκόσμια
 στέμι: 6,23 σταμάτημα, καθυστέρηση (στένω) (λέξη άμάρτ. Λεξ.)
 στερεύομαι: 4,7 στεροῦμαι
 στοχάδιν: 1,221 στόχος, βλέμμα (πρβ. στοχάζομαι: βλέπω: λέξη άμάρτ. Λεξ.)
 συγχύζομαι: 1,178 έξοργίζομαι
 συνταγή: β,37 συνθήκη, ὁμολογία (pactum, λατ. μετάφρ. Assemani)
 συντάσσομαι: β,81 πηγαίνω με τὸ μέρος κάποιου
 συχνέον: 3,12 (συχνόν) συχνόν

σώνω: γ,16 τελειώνω γ, 32 φτάνω

σωσμός: 1,14, 3,8 7,6 σωτηρία

τάσσομαι: β,76 τάζω, υπόσχομαι

τελειώνω: γ,15 γ,112 πραγματοποιῶ, δλοκληρώνω

τελῶ: γ,142 ἐκπληρώνω πραγματοποιῶ

τηρῶ: 5,4 παρατηρῶ, βλέπω

τουτόνον: 1,22 αἶτ. οὐδ.

τρεχόμενος: 1,143 τρέχων (πρβ. τρεχάμενος, τρεχούμενος)

τσιγαρίζω: 1,182 βασανίζω, ταλαιπωρῶ

ὕμνώδης: β,45 αὐτὸς ποὺ σχετίζεται μὲ τὸν ὕμνο

φανίζομαι: 1,157 παρουσιάζομαι

φιλεύω: 1,56 κἀνω φίλο, ἀγαπῶ

φιλοτιμῶ: 1,25 περιποιῶμαι, τακτοποιῶ (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)

φλέγα: 5,22 φλέβα 7,10 πηγὴ

φλέγω: 5,15 ἀνάβω, ἐπιθυμῶ θερμὰ (ἐρμηνεία ἀμάρτ. Λεξ.)

φοίμα: 5,42 φρίκη (τύπος ἀμάρτ. Λεξ.)

φυλακτής: 5,8 φύλακας (Βλάχος)

φωτοῦσα: 1,8 1,10 μτχ. αὐτὴ ποὺ φωτίζει

χαρτίν: 1,203 βιβλίο

χρεία: 1,54 ἀνάγκη

χρός: 1,50 χρέος

ψυχάρι: 1,195 ψυχὴ (ὄχι ψυχούλα ὅπως Λεξ.)

ῶραν: τὴν ῶραν γ,65 γ,95 γ,141 ἀμέσως (Ἑρωτ.)

Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιον
Σπουδαστήριον Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας

ELENI Δ. KAKOYLAIDH